

quocunq[ue] tempore Matrimonium contrahatur; e. *Capellanus*, de *Fatis*. Tandem Matrimonium solet nonnunquam dici *Sponsalia de presenti*: Verumtamen sub h[is] potius intelligitur ipse contractus matrimonialis, per verba praesentis temporis intus. Quod ut melius intelligatur.

3. Advertendum cum Doctore Subtili q. diff. 29, quaq[ue] un. §. de quinta, tria in Matrimonio distinguuntur: siquidem aliud est Matrimonium, & aliud contractus Matrimonii, & aliud Sacrementum Matrimonii. Matrimonium est illa oblatio mutua, seu vinculum illud, quo conjuges inter se munere indissolubiliter obligati permanent: & sic sumunt communiter Matrimonium absolute prolatum. *Contractus Matrimonii* est ille mutuus actus voluntatum, signis exterioribus sufficiente declaratus, quo conjuges contrahunt Sponsalia de presenti. Et iste contractus Matrimonii habet se in ordine ad Matrimonium priori modo iunctum, sicut causa ad effectum: siquidem vinculum Matrimonii causatur, & ortus ex contractu ipso Matrimonii. Tandem *Sacramentum Matrimonii* aliud non est, quam ipsum septimum novae Legis Sacramentum, a Christo Domino institutum, ex Christi institutione in dignitate contrahentibus causans gratiam ex opere operato. His praeceptis, sit.

4. CONCL. I. Matrimonium est legitima maris ex feminis coniunctio, iudicandam vita coniunctim retinens. Ita communis: & habetur tunc e. *Illiad* §. fin. de *Præfus. rum* §. 1. *Instit. de Patria potestate*. Siquidem Matrimonium non ad tempus dumtaxat, sed quantum est in natura contractus, & quod propositum seu intentionem contrahentium, dicitur contrahi in perpetuum, five prototanquam tempore, quidquid sit, an in certis casibus, atque auctoritate Divina denuo possit dissolvi, nec ne. (a)

5. CONCL. II. Matrimonium recte dividitur in legitimum, ratum, & consummatum. Ita communis. *Matrimonium legitimum* dicitur illud, quod legitimo consentiu inter personas habiles, seu jure non impeditas, constitutum est. Et dicitur, *legitimum*; quia iuxta Leges factum est. Et tali Matrimonio datur non solum inter Fideles baptizatos, sed etiam post olim ante Christi adventum, daturque defacto inter Infideles, qui legitime, id est, absque ullo impedimento direxerint, Matrimonium contrahant.

6. Matrimonium ratum in se includit le-

gitimum, addit vero rationem Sacramenti, per quod majorum similitudinem acquirit; unde illud dicitur *Matrimonium ratum*, quod non solum legitimo modo est contractum, sed insuper est Sacrementum, nondum consummatum. Et tale Matrimonium ratum datur duxax inter Fideles baptizatos, non vero inter Infideles sicut habetur. e. *Quanta de Disputis*, ibi: *Esi Matrimonium verum inter Infideles existat, non tam est ratum: inter fideles autem ratum, & ratum existit.*

7. Tandem Matrimonium consummatum dicitur, quod accedente reali corporis ulti, seu copula carnali inter conjuges est compleatum, & consummatum.

8. CONCL. III. Matrimonium inter Fideles baptizatos contractum, est unum ex septem novo Legis Sacramentis, a Christo Domino institutum. Ita Fides Catholica, estque definitum non solum in Concilio Florentino, sed etiam Trid. sif. 14. *Canons* 1. iob. *Si quis dixerit: Matrimonium non esse vere & proprio unum ex septem novo Legi sacramentis a Christo Domino institutum, sed ob huiusmodi in Ecclesia inventum, neque graviter confundere: anathema sit.* Idem probatur ex perpetua traditione ac senatu Ecclesie.

9. Quares: quo tempore Christus instituerit hoc Sacramentum? Resp. cum Scoto 4. dif. 26. §. de primo Sanctis lib. 2. de *Matrim. dif. 4. num. 5.* & alii verisimili id contigit time, quando Christus *Matri. c. 19.* approbavit contractum matrimonii, modo, que primitus DEO institutus fuerit *Gen. c. 2.* & subiuxit: *Quod Deus coniunxit, homo non separabit*. His siquidem verbi Christus Dominus, ut Auctor Legis Evangelica, videtur elevasse contractum matrimoniale ad rationem Sacramenti: ita ut *Quod Deus coniunxit, denotet, Deum non praetice instituisse contractum matrimoniale*, sed conjunxit ex tunc gratiose per institutionem Sacramenti, concordantibus illum contractum matrimoniale: nam alibi planius non inventur instituto hujus Sacramenti.

10. Dices: Matrimonium a Deo fuit institutum jam ab initio Mundi, & in statu Innocentiae, *Gen. c. 2.* ergo non prius post Adventum Christi Domini in causa passibili. Resp. distinguendo antecedens: Matrimonium fuit institutum jam ab initio Mandi, in ratione contractus indissolubilis, atque in ordine ad officium naturae, & legitimam propagationem generis humani, conce-

conceditur: in ratione sacramenti, hoc est, signi efficacis digni recipientibus conseruentis gratiam ex opere operato, negatur antecedens; & eodem modo distinguuntur consequens.

11. CONCL. IV. Matrimonium in lege veteri, sicut & Matrimonium inter Infideles de facto contractum, non obstante quod sit legitimum, atque validum in ratione contractus, nihilominus non fuit, neque est sacramentum. Ita communis: tum quia Matrimonium est unum ex septem nova Legis sacramentis, a Christo Domino institutum, uti definitum Conclitum Florentinum in decreto Unionis, ac Tridentinum sif. 7. can. & sif. 24. can. 1. tum quia Baptismus est junctus omnium sacramentorum Legis Evangelie: & consequenter, quoniam necdum fuerint baptizati, existunt incapaces ipsorum.

12. Queres, quo fin Matrimonii? Resp. breviter cum Magistro Sententiarum 4. d. 31. & communi Theologorum. Tria principali sunt bona Matrimonii, videlicet Fides, Proles, Sacramentum. In Fide attenditur, ne post vinculum conjugale cum alio, vel alia coetare. In Prole, ut amante supcipiatur, & religio educetur. In Sacramento, ut conjugium non separetur; & dimisus, vel dimissa, nec causa prolis alteri conjugatur. Concordat Concilium Florentinum loc. cit. ubi ait: *Tria sunt bona Matrimonii. Primum, piores suscipienda, & educanda ad Cultum DEI. Secundum, fides, quoniam non coniugis alteri servare debet. Tertium, indissolubilis matrimonio, propter hoc, quo significat indissolubilem coniunctionem Christi & Ecclesie.*

13. Et hoc intelligenda fuit de tribus peculiaribus, & principalibus bonis, five effectibus Matrimonii. Tum quia illud habet alios quoddam effectus minus principales, ut puta remedium vitande inconvenientiae post lapsum, iuxta illud Apof. 1. Corint. 7. *Melius est enim nubere, quam vivi, & huiusmodi*. Tum quia Matrimonium ut Sacramentum conferat gratiam ex opere operato (b) quamvis hic effectus sit communis omnium Sacramentorum, & non peculiaris soli Matrimonio.

Q U A E S T I O N E II.

De Materia, Forma, & Ministro
Sacramenti Matrimonii.

S U M M A R I U M.

14. *Materia remota, & proxima sacramenti matrimoni.*

15. *Forma sacramenti matrimoni, qua?*

16. *An id natu, & suatu, contrahere voleat?*

17. *Natu, & gena, cur pro forma sufficiat in hoc sacramento, & nos in aliis?*

18. *Minister eius, sunt ipsi contrahentes.*

19. *Solvitur infirmitas.*

20. *An contrahentes in statu malo, committant duplex peccatum mortale?*

(c) *Concordia Tr. 14. Diff. 1. nu.*

45.

21. *Parechus offensio matrimoni, propri non est eius minister.*

22. *Offensio solum ut Testis autorizabilis.*

(d) *Plus de hoc infra Diff. 14. n. 134.*

136. & seqq.

23. *Quonodo preferat certa verba?*

24. *Hac non requiruntur ad valorem sacramenti.*

(e) *Ut dicetur Diff. 14. n. 137.*

Parechus offensio, an posse dici Minister per secundarius?

25. *An facies mortaliter offensio ip statu malo?*

26. *Matrimonium, an posse contraheri per procuratores?*

14. CONCL. I. *Materia remota Sacra-menti Matrimonii*, sunt corpora habilia contrahentium: *materia proxima vero*, est ipsamer legitima traditio mutua corporum in ordine ad generationem proli. Scotor. 4. dif. 26. *Maius dif. 20. Th. Mor. n. 6.* & alii psalmi. Ratio est: quia Christus instituit hoc Sacramentum, in nullo penitus immutavit naturam contractus matrimonii, sed cum duxax ad statum Sacramenti exire; ergo eadem est materia sacramenti, que contractus: aqua materia contractus matrimonialis, sunt corpora contrahentium, generaliter enim materia cuiuslibet contractus est res illa, de qua contrahitur: ergo. Ceterum, quod traditio legitima corporum sit materia proxima hujus Sacramenti, probatur a simili; sic quippe etiam in Sacramento Ordin.

Ordinis, tradicio materie remote confert esse materia proxima ipsius; ergo idem dicendum in proposito.

15. CONCL. II. Forma Sacramenti matrimonii sunt: i) formam contrahentium verba, vel alia signa externa verbis aequivalentia, & mutuum consensum internum, atque traditionem illam corporum sufficienter exprimita. Ita communis. Tum quia &c in ceteris Sacramenta forma confitit in verbis. Tum quia generata forma contractum tolerat illa verba, vel alia signa verbis aequivalentia, quae sufficienter expriment internum consensum contrahentium.

16. Additur, vel alia signa verbis aequivalentia. Quia mutus, eti loqui non valcat, nihilominus Matrimonium contrahere potest: Cum, quod verbis non potest, signis, ut loquacitate, ut dicitur cap. Cum apud de fonsalibus. Ubi Pontifex hoc ipsum admittit de muto & turdo, dummodo hic sit compos rationis, & sufficienter intelligat quid agatur.

17. Nec obstat, quod in Baptismo, & aliis Sacramentis novae Legis, pro forma requirantur verba proprie dicta, neque sufficiunt natus, aut alia signa verbis aequivalentia. Disparationem est: quia sacramentum Matrimonii est institutum a Christo per modum contractus, quoniam ipse legimus contractus matrimonialis ad statum Sacramenti elevatus; ergo, cum ceteroquin ad contractum huiusmodi sufficiant signa verbis aequivalentia, non mutum, quod hac etiam sufficiant ad Sacramentum Matrimonii. Seus fit in aliis Sacramentis, utpote que non fuerint instituta a Christo per modum contractus.

18. CONCL. III. Minister Sacramenti, proprie sunt ipsiems contractantes; ambo quidem adequate, singuli autem inadequate. Ita communis, ac perfectissim Scotus 4. diff. 26. §. de Ministro, ubi ait, quod ipsiems contractantes ministerant sibi hoc Sacramentum, vel mutuo, vel uterque sibi; integrant tamen unum ministrum, sicut idem prius dixerat de forma. Ratio est: quia ille est minister hujus Sacramenti, qui est minister contractus matrimonialis, utpote quem Christus elevavit ad rationem supernaturalem Sacramenti: atque minister illius contractus, sunt ambo contractantes; ipsi enim per mutuum consensum faciunt contractum; ergo.

19. Dices: Laicos, ac praefertim foeminas, non competit administratio Sacra-

mentorum; ergo non videtur, quod contractantes sint minister hujus Sacramenti. Resp. antecedens esse verum duntaxat de illis Sacramentis, que requirunt ministrum consecratum, non autem de Matrimonio utpote quod non requirit ministrum consecratum. Accedit, quod in casu necessitatis possit foemina baptizare: unde pater, non omnia Sacraenta requirere Ministrum consecratum, quamvis reliqua quinque talia tenet.

20. Urgebis: Si contractantes sunt minister hujus Sacramenti, ergo ipsi, si in flatu peccati mortalis contrahant, duplex committent peccatum mortale; unum quidem, quatenus indigne recipiunt hoc Sacramentum, ut omnes fatentur; & alterum, quatenus indigne emittant sibi ipsi hoc sacramentum: consequens videtur absurdum, & contra communem sententiam hominum: ergo Respondent non pauci, concilia sequela obrationes allatas, negando minorem. Sed illis non obstantibus, Sanchez l. 2. de Matrimon. disp. 6. num. 4. verius esse censem, tales non committere duplex peccatum mortale, sed duntaxat unum, in quantum videbent hoc Sacramentum indigne sufficiens, non autem quatenus illud indigne ministerant, cum non sit nisi minister ad manus specialiter conferat, sed potius illud sibi invicem minister ex necessitate quodam, eo quod non nisi per mutuum contractum consenserit perfici quaeas. (c)

21. CONCL. IV. Parochus, vel alius factores de ejusdem licencia, iuxta prescriptum Concilii Tridentini cap. 24. cap. 1. de reform. matrim. affitent Matrimonio, illoquid benedicens, proprie non est minister hujus Sacramentis, sed potius affitent ut Testis authorizablem. Ita Faganus cap. Quod nobis nam. 54. de Clandelin. de sponsal. & alii. Ratio est: quia Matrimonium clandestinum, aut celebratum sine præfessione Parochi, olim erat validum, & ratum, atque de facto est talis in locis, ubi citatum Decretum Concilii Tridentini nunquam fuit publicatum, aut receptum; ergo hoc ipso Parochus non est minister: nam sine ministerio Sacramentum confici nequit.

22. Sequitur proinde, quod Parochus vel alius factores de ejusdem licencia affitent Matrimonio, proprie non sit minister hujus Sacramenti, sed duntaxat inter Fideles, habeat veram rationem Sacramenti. Ita Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 11. cum alii patet. Idque patet ex parte alterius, matrimonium declarare esse nullum. Quia (inquit Pontifex) fine consensu ceteroquin fadus perficiere conjugale.

nema

rem speciale, vel ab altem habente istam receperit licentiam affitendi, si si fecerit contingere, contractantes per Concilium Tridentinum redditu furent omnino inhabiles ad sic contrahendum. (d)

23. Dices: Parochus, aut ille alius Sacerdos, juxta prescriptum Concilii Tridentini, dicit ad virum & mulierem, mutuo eorum consensu intellecto: Ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti vel saltem alius utitur verbis, iuxta receptum cuiuslibet Provinciae Ritum; ergo est minister, utpote proficer huiusmodi formam. Resp. negando consequentiam: nam verba ista non proferuntur a Sacerdote per modum formae (hac enim sunt verba, vel signa verbis aequivalentia, i) formam contrahentium) sed adhibentur solum per modum cuiuslibet precations, ac Ceremonie Ecclesiastice, qua confinatur, approbarunt, atque in facie Ecclesiastice habent illa mutua traditio, & acceptatio corporum.

24. Interim huiusmodi verba non necessario requiruntur ad valorem Sacramenti: subtiliter enim Sacramentum, licet Sacerdos affitent nullum proferret verbum, immo etiam positive contradiceret, (e) ac proinde est proprio non est Minister hujus Sacramenti. Dicitur proprius Nam, si quis cum Gobat, tract. 10. Thos. Exper. n. 306. & qui-
busdam aliis, velit dicere, quod Sacerdos utroque ex officio affitens, atque ratiificans dictum contractum matrimoniale, sit Minister accidentalis, sive secundarius hujus Sacramenti, non est de verbi litigandum, cum constet re ipsa.

25. Infert prouide cum Sanchez citat. diff. 6. n. 5. & alii, quod Sacerdos in flatu peccati mortali affitent Matrimonio, vel Nuptias benedicens, non peccat de novo mortaliter. Neque enim Sacerdos est minister conficiens hoc Sacramentum: simulque beneficito illa non est Sacramentum, sed duntaxat quid Sacramentale.

26. Queres: an Matrimonium possit contrari per Procuratorem? Resp. Affirmative, adeo quidem, quod Matrimonium per Procuratorem, ad hoc speciale mandatum habentem, contractum inter Fideles, habeat veram rationem Sacramenti. Ita Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 11. cum alii patet. Idque patet ex parte alterius, matrimonium declarare esse nullum. Quia (inquit Pontifex) fine consensu ceteroquin fadus perficiere conjugale.

27. CONCL. I. Ad valorem Matrimoniū omniōne requiruntur liber ac mutuus consensus contrahentium, verbis aut aliis signis exterioribus sufficiēt expressus. Ita unanimis Doctorum, atque habetur cap. Tua nos de sponsal. ubi ob defensione contentus ex parte alterius, matrimonium declarare esse nullum. Quia (inquit Pontifex) fine consensu ceteroquin fadus perficiere conjugale.

28. CONCL. II. Et si ad validitatem

Ma.

Matrimonium requiratur aliqua similitas mutui consensus de praesenti ex parte contrahentium, ea tamen non necessario debet esse physica, sed suffici moralis, qualis sufficer solet ad contractum legitimum. Ita Scottus 4. disp. 26. Matritus cit. disp. 20. numer. 3. & Scalzi; atque concordant dicta superius Distincta. 1. num. 26. & 30. Hinc quippe Matrimonium potest contrahi per Procuratorem, imo & per litteras; & conforqueretur non necessario, requiruntur similitas physicae consentientia, sed lumenis moralis; Conferetur autem consensus tandem moraliter perferre, donec expelle, vel saltem implicite revocetur: quod tum ex intentione ac dispositione contrahentis, tum ex modo consentendi, ex variis circumstantiis differni debet.

29. CONCL. III. Consensus meu grati, atque iniuste incusso extortus, non iuficit ad valorem Matrimonii; quinimum istud ex tali mente contractum est ipso jure nullum tam in Foro externo, quam si conscientia. Ita Scottus 4. disp. 29. Sanchez lib. 4. disp. 12. & communis. Idque patet ex e. Ponens lib. 1. & c. Cam locum despon. ubi Pontificis hujus rationem reddit: quia (inquit) locum non habet consensus, nisi mens voluntatis intercesserit: atque Matrimonium solo consenti contrahitur: ergo,

30. Et hoc ipsum communior, & probabilior Docttorum, quos citat, & sequitur Sanchez cit. lib. 4. disp. 14. extendit ad sponsalia de futuro ex metu iuficio, & cadente in virtutis conscientia contractas: quod nimilimum & ipsa irrita sunt ipso jure, siveque non inducent impedimentum Iustitiae publice honestatis. Tunc quia conexorum idem est iudicium arg. & Translatio de Confusis. Tunc quia sponsalia meu contraeta, si femele volunt, non potest amplius per sententiam Iudicis ex toto, & quod omnem suum effectum resaudi, cum semper remaneret impedimentum Iustitiae publice honestatis; unde cessat hic ratio, que militat de aliis contractibus. Accedit textus e. Ex Interro de Desponit. impuber, ubi sponsalia impuberrum de praesenti (qualia olim habebant vim sponsalia de futuro) censemur irrita, & nullius obligationis, eo quod fuerint contra etia ex gravi metu, atque a puella invita, & minis parentum impulsa.

31. Nec obstat illud vulgatum Juris Consultorum: *Causa voluntas est voluntas.* Responsum, id procedere regulariter loquendo, ac praeferim in Contractibus civilibus, ubi

per recisionem actus, sententia Iudicis faciat, totum damnum facile recuperabile est. Secus dicendo in Matrimonio, ac sponsalibus, utpote, si femele valerent, per se inducerent impedimentum Iustitiae publice honestatis: item & in Professione Religionis, ac nonnullis aliis (F) ubi ob speciales rationes requiruntur omnimoda libertas, neque sufficit voluntas coacta. Idque vel Iure naturali (propter loquendo de Matrimonio, sententia Doctor Subtilis 4. d. 29. q. 20. & De secundo. D. Thomas, D. Bonaventura, pluresque alii) vel saltus Iure Ecclesiastico, prout volunt quidam alii apud Sanchez loc. cit. disp. 14.

32. Dicitur notarior n. 29. *consensus meu grati.* Nam fecis dicendum de metu levissimo, non iuficit non iuficit ad invalidandum Matrimonium. Et additur, *atque iniuste incusso.* Si enim mens exteroquin gravis, iufite incusso fuit, non obstat valori matrimonii: ut v. g. si Epilicopus minus Titio excommunicatus, nisi Bertham, cum qui prius habuit sponsalia, accipiat in uxorem; aut si Iudex sub iuris poenis cogat aliquem ad duendam pueram, quem defloravit; vel si quis mens generosa, five ob remoribus conscientie adgitare ducere quandam in uxorem, &c. Per hujusmodi enim metum, utpote iufite incusso, non invalidatur Matrimonium. Sanchez lib. 4. de Matr. disp. 13. cum communi. Tandem subditur, *extortus.* Tunc dicit in conclusione non solum procedunt, quando revera tempore contractus deserat consensus interius (tunc enim ob defectum interius consensus nullum force matrimonium) sed etiam, quando is tunc adeit, verum non nisi metu gravi, atque iniuste incusso extortus.

33. CONCL. IV. Et si non patet probabile esse existim, metum reverentiale sufficer ad irritandum Matrimonium, nihilominus probabilis est, solam reverentiam erga Majores, five metum reverentiam, non sufficer ad reddendum Matrimonium irritum, nisi finali accelerent levitatem, vel graves minae parentum, aut Majorum, vel preces importunum. Ita Sanchez cit. lib. 4. disp. 6. & 7. Matritus disp. 7. n. 123. ac seqq. & plures alii, quos citant.

34. Ubi notandum, quod per Metum reverentiale hoc loco non intelligatur metus illi, seu verecunda, qua naturaliter inservit respectu parentum, arque aliorum, quibus debetur reverentia: sed in proposito ille censemur Metum reverentiale, quando filius

filius animo profus repugnante, & quia contractus, consentit in Matrimonio filia a patre oblarum, non audens præ pudore ac reverentia contradicere, timendo, ne patrem offendat, aut alium, cui debetur reverentia. Et ad hujusmodi Metum reverentiale quondam que accedunt frequentes, ac importune preces, vel blanditiae parentum; ut ut parentes assidue, arque importune sollicitent filium detali inuenido matrimoni, ad hoc obtinendum facte sapientiam blanditiae adhibeant. Quandoque vero Metu reverentiali supervenient graves minae, vel etiam levitas parentum: ut dum imperio parentis, aut Superioris, junguntur verbera, vel mala tractatio, alperitas vultus, graves minae diminuenda v.g. hazardatis, quas illi creduntur executurus; aut quando timetur diu duratura indignatio parentis, vel alterius personæ, a qua plurimum pender fortuna filii. His praenotatis

35. Probasur Conclusio. Quia solus Metus reverentialis, nisi minz, verbera, aut alia hujusmodi adiungantur, non cadit in conscientiam virum: ergo nec annulatur contractum matrimoniale. Secus dicendum, si ad ejusmodi Metum reverentiale accedant levitas, vel graves minae parentum, aut Majorum: tunc enim merito censetur ejusmodi Metus esse cadens in virum contractatum, eo quod ab his admodum pendas fortuna filiorum, etiam per totum quandoque vita decursum. Ita hoc idem dicendum de precibus importunis (per has intelligendo non quæcumque preces, sed eas folium, que sunt infinitissime, sapulque repetitæ, ac inculcate) si sunt conjunctæ Metum reverentiali. Siquidem ex una parte ejusmodi importunitas parentum, vel Majorum petentum, valde urgeat, vexat, quin & subiectos quondam opprimit: ex altera vero parte reverentia ex iustis potestibus debita, timorique ipsos offendens, haud leviter infat. Ergo in immiter ambo hujusmodi causa in simul conjugante, censemur Metum cadentes in virum contractatum: nam, *qua non præsentis singula multa iuvant, argum. I. Instrumenta Cod. de Probation. juxta Glosto ibidem.*

36. CONCL. V. Quamvis omnino deconsit, & convenient reverentia parentum debita, ut filii Matrimonium inturri, censemur parentum reverentiale requirent: nihilominus ad illius valorem consensus parentum, vel Curatorum, absolute loquendo non est necessarius. Con-

Litteratur omnes, filium non peccatum, quavis in ea Matrimonium, parentibus invitis; cum hi sint irrationabiliter invitati; simulque proles, ceteroquin ingenier, quod ad electionem statutus existant iurius.

Q U A E S T I O N E .

Utrum sit licita Pluralitas Uxororum?

S U M M A R I U M .

39 Unitas Matrimonii duplex. *Polygamia*, & *Bigamia*, *Trigamia*, &c. quid?

40 Polygamia, seu pluralitas similitudines uxorum, est prohibita.

41 Solvit infirmitas de Patriarchis veteris Testamento.

42 Pluralitas similitudinum uxorum, est licita.

43 Quid de Legibus Civilibus?

44 Secunda nuptia non ita probantur, sicut prima.

45 Uxor non certificata de morte viri, nequit contrahere cum alio.

46 Idem diendus de viris.

47 Cautes Kiuditium Diucessanorum circuum.

48 Quis, si mulier deponat, maritum se vidente oblige.

49 Dubitans de morte conjugis, si contrahat, non potest petere debitum.

50 Cur potest reddere parti innocentis?

51 Quid si postea conjux superetas redet?

52 Num filii legitimi?

39. **Q**uestio praesens sub aliis terminis,

videlicet, de *Unitate Matrimonii*, non raro proponi solet. Pro cuius reformatione secundum quod Unitas matrimonii duplex considerari possit, videlicet vel per regnum eisdem temporis, vel in ordine ad diversa tempora. Prior unitati, juxta quam matrimonium ita debet esse unum, ut non possit idem vir habere simul plures uxores, neque eadem mulier plures viros, opponitur *Polygamia*, que est similitudine pluralitatis uxorum. Posterior modo opponitur unitati matrimonii *Bigamia*, *Trigamia*, &c. dum scilicet quis successive duas, tres, aut etiam plures accepit uxores, contraheendo secundas, tertias, aut ultiores Nuptias.

40. CONCL. I. *Polygamia*, seu pluralitas similitudinum uxorum, in Legi Evangelica Jure Divino est prohibita. Ita omnes Catholicici, & habentur e. *Gaudemus de Divorciis*, et quae novissime definitum in Concl. Trid.

Sess. 24. cap. 2. his verbis: *qui discordat, tunc Christianis plures simul habere uxores*.

& hoc nulla Legi Divina est prohibitum, ana-

thema sit. Idem probatur ex S. Scriptura, ut Matth. 19. Marci 10. & Eph. 4. ubi de

conjugato dicitur, atque renovatur illud preceptum Gen. 2., postquam: *Aduerbi uxori sue*, & *erant duoi caro una*. Nam Sacer Textus ibidem non dixit: *erant tres, vel plures, sed duo*; nec dixit: *Aduerbi uxoris, sed uxoris uti notat*; atque argumentatur Ponit in cit. e. *Gaudemus de Divorciis*. Con-

firmaatur Conclusio ex illis verbis Christi, *Luke 16. Omnis, qui dimittit uxorem suam*,

& aliam dicit, mactaberit; & qui dixit, *a viro dicit, mactaberit*. Si ergo iuxta Christi praeceptum uxore dimitti duci alia de Jure non potest, ergo a fortiori, neque ipsa repre-

tenta: per quod evidenter apparet, pluralitas similitudinem uxorum in Legi Evangelica reprehendi.

41. Nec obstat, quod Abraham, Jacob,

aliique sancti Patriarche, in veteri Testa-

mento plures simul uxores habuisse legatur. Res enim conformiter cit. e. *Gaudemus* & communis Theologorum, illud Divina revelatione, atque dispensatione, Sanctis il- lis Patriarchis fuisse concessum. Et id quidem factum creditor ab paucitate Fidei, ut nimis hoc modo vera Fides, & agnitus Unitus Dei, Celi terraque Conditoris, quoq; graeffante tunc inadeguate idiotram propinquum extinguebat, saltem in posteris Abraham conservaretur.

42. CONCL. II. Pluralitas successiva uxoru-

rum post mortem prioris conjugis licita est inter Christianos, & validia. Pater hoc tum ex perpetuo seni, & praxi Ecclesiæ: tum ex illo Apostoli. 1. Cor. 7. *Mulier diligat* legi, *quanto tempore vit eis vivit*: *quod si dormierit vir eius, literat eis: ei sunt, habet, tantum in Domino*. Et hoc non solum de secundis, sed etiam de ultioribus Nuptiis intelligendum est: unde nec Christus: Matth. 22. damnavit mulierem, quod septem viros legitime habuisset: nec Samaritanam, quod quinque, *Joan. 4.*

43. Nec obstat, quod Legibus Civilibus

secunda Nuptia sine exulta, & variis penitentiis afficiatur; immo mulier nubens intra annum luctus (hoc est, infra annum à morte mariti) notetur. *Infamia 1. i. & 2. C. de 2. Nu-*

prii, & alibi. Res enim, hanc poenam in famili Jure Canonico: *ife sublatum e. pen. & ult. de 2. Nuptiis*; eo quod mulier hec habeat, concilia sibi ab Apostolo utatur potestate.

44. V-

Quest. IV. Utrum sit licita pluralitas Uxororum.

659

sito Dei timore, facilius contingat, secun-

das Nuptias iniuri non habita certa notitia de

morte prioris conjugis.

45. Quare: quid agendum, si quedam mulier deponat, aut etiam iuramento fir-

mare velit, conjugem suum, se vidente, atque praefente, tali tempore mortuum, atque sepultum fuisse? Res. Eam abique alias te-

stimoniis, vel indicis (tenui, si talia praefertis gravia concurrent) non effici audien-

dam: quia nullus idem regis in re sua intel-

ligitur. *I. Nullus ff. de Testibus*. Accedit,

quod iuramentum suppliciorum probationis neque defensandum, neque admittendum sit

abique semiplena probatione: & alioquin,

si praestaretur, nulla ejus habenda sit ratio.

Gobat rr. 9. Theol. Exper. n. 281, ubi hoc declarat calo quodam Hungarico.

46. CONCL. III. Uxor non certificata de morte viri prioris, & e contra, nequit contrahere cum alio, etiam si facta diligentius inquisitione ignorat, quod contigerit circa maritum pluribus iam anni non compar- rentem. Ita habetur decima. *e. In prescri-*

zia de ponital, ubi Papa confutatus, quid agen-

dunt feminis adhuc viventibus, qui viri sui causa captivitatis, vel peregrinationis absentibus, ultra septimum prærolata-

sum: nec certificati possunt de vita, vel morte iporum, licet super hoc inquistio-

nem adhibuerint diligenter: Respondet,

quod quinquevenerunt annorum numeri reman-

tant, viventibus viris suis non possunt ad alio-

rum conformatum canonice convolare: nec adul-

teri ate Nuptia permitti contrahere, donec cer-

tim munitione recipientis de morte virorum.

47. Et hoc ipsum in viris obseruantur

etiam absuntibus uxoriis, declaratur. *Dominus de secundis Nuptiis*, ibi: *Nullus anno*

ad secundas Nuptias migrare presumat, donec ei confitetur, quod ab hac vita migraverit conju-

xus eius. Ratio est: quia stans dubio de mor-

te conjugis, prius matrimonium stat in posse-

ctione. Accedit plurima inconveniens,

qua ex secundis Nuptiis, temere, seu non

habita certa notitia de morte prioris conjugis

intus provenire solent.

48. Quinque his de causis Ritualia Dice-

cestan redit: aliquid monent Parochos, ne

facile ad contrahendum matrimonium ad-

mittant vagos & peregrinos, & qui incer-

tas sedes habent, non habita prius Ordina-

rii licentia. Neque item eos, qui ante

conjugati fuerint, ut sunt uxores militum,

& captivorum, vel aliorum, praefertim pe-

regrinationem, nisi habita certa notitia de

morte prioris conjugis: aut in casu, quo

non adiuncta indubita talis mortis testimo-

nia, causa ad Ordinarium deferatur, ejus-

que judicium & contentus requiratur: ne

alioquin ex incentivio libidinis, ac postpo-

Tr. 2 ob.

obstante bona fide, ipso jure irritum fuit) relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur; prout notatur, cit. e. Dominus de secund. Nupt. cum concordantius. Si tamen ejusmodi Matrimonium fuit contractum ex iudicio & auctoritate Ecclesie, filii ex ipso natu reputantur legitimi, & admittendad hereditatem, arg. e. Per latum qui filii sunt legitimis.

QUESTIO V.

De Indissolubilitate Matrimonii.

SUMMARIUM.

- 52 Matrimonium duplicitate potest intelligi indissolubile, quomodo?
- 53 Matrimonium omne est indissolubile propria contrahentium auctoritate.
- 54 Etiam loquendo de Matrimonio Infidelium.
- 55 Omnis res, per quamcumque causa nascitur, per easdem solvitur, explicatur.
- 56 Libellus Repudii, an olim fuerit licitus: Judeus.
- 57 Matrimonium Infidelium potest dissolvi altero ad fidem converso &c.
- 58 Matrimonium ratum infidelium dissolvitur quoad vinculum per Professionem Religionis.
- 59 Non vero per Votum Castitatis, sive solemnizans per Ordinem Sacrum, sive simplex.
- Quo iure illud privilegium competit Professioni Religionis?
- 60 Matrimonium ratum potest etiam dissolvi dispensatione SS. Pontificis.
- 61 Probatur Conclusio.
- 62 Matrimonium consummatum fidelium, quoad vinculum est indissolubile.
- 63 Probatur alterius.
- 64 Disputatio inter matrimonium ratum, & consummatum.
- 65 Objecit Hæreticorum, ejusque solutio. (g.) Ut dicetur n. 103, & legq.

52 Matri monium duplicitate intelligi potest esse indissoluble, nimirum vel quoad vinculum, vel quoad thorum & cohabitationem. De indissolubilitate Matrimonii hoc posteriori modo accepta, dicitur ex profess. Quæst. VII. per totum: de priori autem impræstatiorum agitur, investigando, an, & quomodo Matrimonium

sit indissoluble quoad vinculum; adeo ut illo semel legitimate contracto, non licet conjugibus ab eodem recedere, atque ad alias nuptias vivente adhuc priore conjugi transire. Hoc pronotato, fit

53. CONCL. I. Matrimonium omne est indissolubile ac perpetuum, adeo ut propria contrahentium auctoritate dissolvi nequeat. Ita communis, & aperte traditur a Concilio Trident. Ioff. 24, in principio, ubi ait: Matrimonium perpetuum, indissolubilemen-
tum primis humani generis. Parentes Dei in spiritu infinito preuentivavit, cum dixit: Hoc nunc ex officio meo, & ex parte carnis mea: quoniam rei nuptiae homo patrem suum, & matrem suam, & adhuc eius uxoris, & erunt duo in carne una. Gen. 2. Idem patet ex definitione Matrimonii num. 4, allata, ibi: individualium vita coniugialium consi-
stens. Hinc cap. ult. de Conditionibus apostolis &c. dicitur, quod conditio de dissolubili-
tate Matrimonii appofita, sit contra sub-
stantiam conjugii. Accedit ratio: quia hu-
jusmodi nuxum indissolubile Matrimonium exigit bonum proles, cuius bona educationi plenum obesse certitudine, atque separa-
tione parentum.

54. Et haec quidem rationes procedunt de quoquaque Matrimonio, etiam Infidelium: adeo, ut ipi quoque Infideles nequeant Matrimonium pro libito, & propria auctoritate dissolvi: cum Lex Divina, ab origine Mundi lata, & per Protoplasten promul-
gata, obligat omnes.

55. Nec dicas: Omnis res, per quamcumque causas nascitur, per easdem dissolviur. e. Reg. Juris: atque Matrimonium mutuo contrahentium confluens nascitur, ergo eadem partem dissolviur. Res. enim, Regula istam procedere potissimum de obligati-
bus & contractibus temporaliibus, qui, cum solo mutuo consentiunt, eadem etiam dissolviuntur: securi dicendum de spirituali-
bus obligationibus (sic enim obligatio, & Character Baptismi, vel Ordinis, nequit amplius mutuo consenti dissolvi) ac præteritum de Matrimonio, quod ex Divina institu-
tione indissoluble est; & cujus dissolubilitas plurimum prejudicari bono proles. Et haec quidem vera sunt, loquendo de dissolutione Matrimonii propria contrahentium auctoritate facta: nam autem illud, extra casum mortis alterius conjugum, in nouissimis casibus auctoritate Domini aliquando fuscit, vel sic de facto dissoluble quoad vinculum, que-
stio remanet.

56. CON-

56. CONCL. II. Olim in Lege veteri, seu Moysæ, licetum fuit Iudeis Republi-
cæ uxoris idque ob speciale dispensa-
tionem Divinam, quia DEUS per manum
Moysæ, proper duritiam Populi Iudei, &
ad evitandam uxoriædæ, concessit ipsi
Deuter. 24, scribere Libellum Repudi, ita
ut Judei hoc facientes non peccaverint.
Ita Scoras 4. dist. 33, q. 3. & probabilior
Doctorum, quoniam non definit oppositum
reatus. Ratio est: quia Moyles promul-
gavit Legem DEI; atque ideo, quos ille
per Legem a se promulgatis separavit,
iuri separari permisit, etiam DEUS sepa-
ravit, iuri separari permisit. Unde juxta
cit. e. Deuter. 24, licet uxori se dimittat al-
terum maritum ducere, & consequenter per
dacionem Libelli Repudi, vere quoad vin-
culum fuit dissolubilis prius Matrimonium in
Lege veteri.

57. CONCL. III. Matrimonium inter infideles contractum de facto dissolvi potest, quoad vinculum, si unius conjugum conver-
tarat ad veram Christi Fidem, alter vero
nolit converti, neque cohabitare converto-
sine converti. Creatoris, hunc videlicet blas-
phemando, aut sollicitando convervum ad
Infidelitatem. Ita certa, & communis omni-
mum Theologorum, & Canonistarum; atque habetur dictum e. si infideles & rap.
Quanto de Diuersis. Idem deducitur ex illo
1. Corinth. 7, 1. si infideles discedit, dicitur:
non enim servitus subjetus est frater, aut soror, in hismodi. Unde pater, quod haec
facultas solvendi matrimonium, Fidelis ad
Fidem converso concessa fuit a Christo
sua suprema auctoritate, & ab Apostolo
Paulo loc. cit. promulgata; prout Eccle-
sia Catholica haec tenet intellexit, &
intelligit.

58. CONCL. IV. Matrimonium ratum Fidelium, seu Christianorum, nondum tam consummatum, dissolviur quoad
vinculum per ingessum alterius conjugis in Religionem: ita ut conjux in faculo
relicta, emissa per confortem Professio-
nis, licet posse transfiri ad alia nuptias.
Ita communis Doctorum Catholicorum;
& habetur non solum e. Verum & c. Ex
parte tua de Conversione, conjug. sed etiam
nouissime definitum fuit in Concilio Trid.
Ioff. 24, c. 6, in verbis: Si quis diserit, Ma-
trimonium ratum, non consummatum, per
solemnum Religionis Professorum alterius conjuga-
tum non diximus: anathema sit.
59. Secus est dicendum de Voto Castita-
teffensio Theol. Moral.

Tt 3 m

tis solemnizato per susceptionem ordinis
Sacri, ut pura Subdiaconatus, Diaconatus,
&c. Quoniam enim iurypmodi Votum im-
pediat Matrimonium contrahendum, & di-
recta auctoritate contractum, tamen non suffici-
t ad dissolendum matrimonium prius
contractum, licet needum coniungatum:
Cum ne Jure Divino, nec per factos repa-
tur Canonis hoc statutum; prout argumenta-
tur atque declarat Joannes XXII. in Extrav.
Aniques de voto & voti redempt. Multo mu-
nus quoad vinculum dissolvi Matrimoni-
um antea contractum, & non consum-
matum, per Votum simplex Cœlitatis sex-
clar. e. cap. Ex parte tua de Conversione con-
jugat. Nam dictum privilegium est speciale
professio Religionis, five Jure Divino,
atque ex Christi institutione eidem conced-
sum, ut cum suis enat Doctor Subtilis 4.
dist. 31, q. 1, ac sequitur Sanchez lib. 2. de
marri. disp. 19, citans plures alios: eo
quod initium hujus privilegii non repa-
tratur in Jure Ecclesiastico, sed extet a pri-
mordiis Ecclesie; atque defunatur ex
facto Christi, vocantis Joannem Apo-
stolum, & Evangelistam, a nuptiis ad Apo-
stolarum, Joan. 1. Sive fatem Jure Eccle-
siastico, licet antiquissimo, prout vult Fa-
gnanus e. Ex parte n. 8. de Convers. conjug.
cum quibuidam aliis.

60. CONCL. V. Matrimonium ratum, non consummatum, extra calum Professio-
n Religionis potest etiam alia gravi, & iusta cau-
la, dissolvi auctoritate seu dispensatione
Summi Pontificis, ita ut ambo conjuges licet
te possint ad alia vota transire. Ita D. Anto-
nius, Cajetanus, Bellarminus, Bonacina,
Navarrus, & plurimi alii, quos citat, &
sequitur Sanchez cit. lib. 2. disp. 14. & Ma-
teria 4. disp. num. 198, alterius, hanc modo-
do esse communem ac probabilorem senten-
tiam, magisquam Pontificis Auctoritati in re
iusta favorabile.

61. Fundatur huc Conclusio in illa ge-
nerali potestate pacendi Oves, seu Fideles,
a Christo domino confessio D. Petro, ejus-
que legitimis Successoribus, Joan. 21. Ibis
Pascere oves meas. Que verba Christus, ad
offendendam dictæ potestatis amplitudinem
trina vice repetere voluit: sicutque, quia ad
hoc, ut Oves concedite rite pacentur,
multum juvare facultas dispensandi in Vo-
tis, Juramentis, matrimonio rato, ac huius-
modi, quando ad bonum Ecclesie regimen
expedit, merito de talis quoque potestatis
concessione intelliguntur. Unde quod Sum-
Reffensio Theol. Moral.

mi Pontifices aliquoties dispensaverint in Matrimonio rato, & nondum consummato Fidelium, plures referuntur Authores, ac in specie id traditur de Martino V. Eugenio IV. Paulo III. Pio IV. Imo Sanchez locutus addit, Gregorium XIII. una die eum indecim dispensasse: non est autem credendum, tor Pontifices in facto tam gravi, atque conscientio erat. Accedit, quod in dubio standus sit iudicio Superiorum, ac vel maxime summi Pontificis, cui totius Ecclesiae regnum incumbat, cuique Spiritus sanctus specialiter affit.

62. CONCL. IV. Matrimonium valide inter Christianos contractum, & consummatum, quod vinculum ita est indissolubile, ut extra mortem naturalem alterius conjugum nulla de causa, nisi immediate Divina autoritate, dissolvi valeat. Ita communis Catholicorum; estque contra Hereticos, valet, illud dissolvi posse propter supervenientem fornicationem alterius conjugum, & ob nonnullas alias causas, novissime definitum in Concilio Tridentino, cap. 5. ubi: Si quis dixerit, propter hereticam ablationem a conjugi, dissolvi posse matrimonii vinculum; anathema sit. Et c. 7. Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docet, & docet, juxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam, propter adulterium conjugi, matrimonii vinculum non posse dissolvi, Eccl. anathema sit.

63. Idipsum contum ex perpetua traditione, ac sensu Ecclesie; tum ex illis verbis Christi, Matth. 19. ubi revocans Libetum Repudi, & elevans Matrimonium ad rationem Sacramenti, subiunxit: Quod DEUS conjunxit, homo non separat. Item ex illo Rom. 7. Malum vivere non aliqua est legi. Et Corinth. 7. Huius, qui Matrimonium nulli sunt, praeceptio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod, si discesserit, manere inuptum, aut viro sacerconciari, cum concordantia. Quia verba S. Mater Ecclesie de Matrimonio consummato inter Fideles contracte semper intellexi, ac proinde in eodem pro nullo prorius causa dispensasse legitur.

64. Nec oblitus, quod Matrimonium ratum Fidelium possit in aliquo casu dissolvi, ut dictum n. 58. & 60. Reip. enim, dispensari esse: quia Matrimonium ratum significat duntaxat Coniunctionem Christum anima fidei per gratiam, sive Charitatem, quae non est indissolubilis, imo perditur per

quodcumque peccatum mortale: Matrimonium vero consummatum significat Coniunctionem Christi cum Ecclesia per assumptam humanitatem, qua amplius est indissolubilis: prout notatur. *Debitum de Bigamus non ordin.* Accedit, quod separatio Matrimonii consummati possit redundare in injuriam prolis: atque ideo (prater immediatam potestatem Divinam) ex Christi institutione in nullo casu istud est separabile: quod a vinculo, nisi per mortem naturalem alterius conjugum.

65. Objecies cum Hæreticis. Christus Matth. 19. dixit: *Vicius qui dimisit uxori suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mischatur;* ergo, cum exceptio fuerit regulam in oppositum, ob fornicationem ab ea factam, licitum est dimittere uxorem, & aliam ducere. Responso negando consequentiam: nam ly nisi ob fornicationem, referunt solam ad prius, ac denotat, ob eam esse licitam diminutionem uxoris quoad thorum & cohabitationem; (g) non autem inde sequitur, eti licitam dissolutionem Matrimonii quoad vinculum ob caulam fornicationis: prout semper intellexi, docuit, & docet S. Mater Ecclesie. Aliquin certe late porta aperitur adulterio, ut sic conjuges, ceterorum male cohabitantes, possint hoc titulo separari, atque alii pro libitu nubere.

Q U E S T I O N E VI.

De Coabitatione, & onore Debiti Conjugalis.

S U M M A R I U M .

66. Obligatio Conjugalum, ad qua generatio se extendat?
67. Conuges tenentur coabitare in eadem domo, & mensa, & lecto.
68. Maritus, an post absens, & quando?
69. Uxor, an teneatur sequi virum, mutandum domicilium?
70. Et vir uxorem?
- Differunt inter virum, & uxorem, quondam hoc.
71. Alius Conjugalis ex se licitus est, & honestus.
72. Dummmodo se vestitus debitis circumstantiis. Propositio damnata.
73. I. Finis actus conjugalis, est generatio prolixi.

74. II.

Quæst. VI. De Coabitatione, & onore Debiti &c.

663

74. II. Satisfactione debui conjugalis, & vita incontinentis alterius conjugis.
75. III. Vtatio propria incontinentis.
76. Solvit infamia contra hoc.
77. Ad licet causa filius sanitaris?
78. Conjugi tenetur alteri patens reddere.
79. Aliquin peccat, & quomodo?
80. Nisi iusta causa excusat.
81. Varia causa excusantes a reddendo debito conjugalis.
82. Decet, Temporibus sacris abstinerre ab actu conjugalis.
83. An si peccatum, tunc peccare?
- Quis de redditu debiti?
84. Mala fide coabitationis matrimonium, an post peccare, vel redire?
85. Quid, si dubium de valor matrimonii coabitacionis?
86. Quid, si certo scaturit invaliditas matrimoni, sed non posse probari?
- (h) Vide dicta Tr. 14. Dist. 1. n. 39. & 40.
- (i) Vnde hoc Tract. 7. Dist. 1. n. 49. & seq.
87. Quid, si superveniant affinitates? Aut quis contrarixit cura Voto simplici Castitatis?
- (k) Tr. 6. Dist. 3. n. 48.
88. Conjugi, quomodo peccant indebetis congredivi?
- (l) Tr. 9. Dist. 4. n. 64.
- (m) Ibidem n. 74.
89. Actus conjugalis, an licet, si conjux est gravida?
- go. Pueras menstruantur? Vel latens?
66. Cum Matrimonium a DEO institutum fuerit ad legitimam generis humani conservationem, ipiusque Ecclesiæ propagationem, ac prouide finis eius principiorum sit Bonum prolis: hinc generationis ad duos lefz extende obligatio conjugum, videlicet ad mutualm coabitationem, & redditum debiti conjugalis. Prout, ut intelligatur, quæ, & quanta sit ejusmodi obligatio, sit.
67. CONCL. I. Tenentur conjuges simul coabitare in eadem domo, mensa, & lecto: quo quidem obligatio defendit cum ex Jure Divino, tum ex natura contractus conjugalis. Hinc siquidem Gen. 2. dicitur: *Quoniam igitur homo patrem suum, & matrem, & adherebit uxori sue:* & erunt duo in carnibus. Idem partet ex definitione Matrimonii, ibi: *individuum vitæ conjunctivæ remanens.* Prout

68. Infertur I. Quamvis maritus ratione negoti gerendi possit modico tempore absente, id tamen non esse licet tempore longo: nisi accedat alia gravis, & iusta causa, ut puta si tenetur Princeps comitari in bellum; aut si hoc necessarium sit ad gubernationem Familie, & vel conservandas res familiares. Sanchez lib. 9. de matrimon. dist. 4. n. 12. ac alii. Ratio est: quia conjuges Jure Divino tenentur coabitare: unde c. 1. de Coniugio leprosum inquit Pontif. x: *Cum vir & uxor una caro sint, non debet alter sine altero esse diuersi.* Verum cum hoc loco tempus abstantia non definatur, hinc Glossa ibidem, & Doctores censeant, id arbitrio viri prudentis, penitus absentie causis, ac periculis incontinentia, definitum esse: alioquin post diuernam moram Judex ab altero coniuge requirit, vel si notorie confiter, quod vivant incontinenter, etiam ex officio, potest eos cogere ad coabitandum. Abbas ad cit. c. 1. de Coniugio leprosum.

69. Infertur II. Uxori tenetur ad comitandum virum, si hic aliosum mutaverit domicilium: idque ob rationem dictam. Secundus, si vir efficiatur vagabundus, & ante contractum matrimonium non sufficit talis: tunc enim uxor ipsum hinc inde vagantem sequi non tenetur, utpote quod hoc fore gravissimum onus. Bem tamen, si vir more hæritorum jam ante nupicias vagus existit: quia tunc ipsa conferetur approbatrice mores suos. Abbas loc. cit. Fallit impudentia doctrina, quando uxor abique graviter detinetur virum: qui non potest: tunc enim ipsum non tenetur sequi arg. c. Si quis invenerit 34. q. 2.

70. Infertur III. Quod, si uxor ex causa necessaria recedit a loco priori, & aliorum transfert domicilium, etiam maritus sequi tenetur. Ita colliguntur ex cit. c. 1. de Coniugio leprosum, ac notar. Glossa ibidem: quia quod mutua obsequia conjugalia, vir & uxor pares sunt. Eft tamen inter eos sonnula differentia: nam quia vir est caput mulieris, atque ejus sit gubernare, hinc potest ad libitum eligere domicilium, teneaturque uxor ipsum sequi: uxor vero, cum sit subdita marito, domicilium pro libitu mutare, vel eligere nequit; si tamen necessitate cogente id faciat, vir ob tuenda iura Matrimonii tenebitur eam sequi. Sanchez l. 1. dist. 4. n. 15. & 16.

71. CONCL. II. Actus conjugalis ex se est licitus; & si fuerit vestitus debitis circumstantiis, honestus, ac meritorius. Ita

communis; id que patet ex eo: quia est medium ex natura rei ordinatum ad finem bonum, atque honestum, sive ad legem unam propagationem generis humani. Unde & DEUS Protoparenthus nostris precepit actum conjugalem, Gen. 2. ibi: *Crescat, & multiplicamini.* Atqui blasphemum fore dicere, quod DEUS aliquid ex se malum praecepit. Hinc ad Hebr. c. 13. ait Apolos: *Honorable coniugium in omnibus, & thoru immutabilius.*

72. Additus notanter, *vestitus debitis circumstantiis,* nimurum ut non nisi loco, tempore, modo, fineque debito eliciatur; alioquin enim culpa non vacaret. Hinc Angelus Raphael Tobit, c. 6. dicit: *Qui coniugium ita suscipiunt, ut DEUM saepe, & a suorum exclusi, & suis libidinibus ita vacant, sicut equus & malus, quibus non est intellectus, habet potestatem demonium super eos.* Et conformiter huic effato Angelico, meritisime Innocentius XI. sequentem inter alias, ordine 9. Propositionem damat: *Opus coniugii ob solam voluntatem exercitutum anni penitus caret culpa, & debito veniali.*

73. Ceterum multiplex finis est poteſti, nicta ex honeste exercendi actum coniugalem. I. Ob generationem proliſ: nam proles iſuſcipiuntur, & religioſe educanda ad Cultum Divinum, est finis primarius Matrimonii.

74. II. Ob ſatisfactionem debiti coniugalis, atque ad vitandum incontinentiam ex parte alterius coniugis. Si quidem uxori exprefſe, vel tacite petet, teneat vir, & e contra uxor viro, reddere debitum ex Juxta. Quando autem comparten adverſit exiſtere in periculo incontinentia, tunc opus coniugale erit actus Charitatis, upotē eliciutus ob finem fuloris spiritualis proximi. Hoc inducitur ab Apoloflo, 1. Cor. 7. illis verbis: *Uxor vir debitum reddat; similiter autem uxor viro: Multis sui corporis potestatis non habet, sed vir, &c. Et infra: Iterum reverentim in idipsum, ne teneat eis fatigas proper incontinentiam sofram.*

75. III. Ob vitandum incontinentiam propriam. Etsi enim non pauci Doctores veſtire, actum conjugalem non vacare culpa veniali, si fiat ad vitandum periculum incontinentia in tempeſtio: quia (inquit) hic non est proprius finis Matrimonii, sed bonum proliſ: communior tamen tentatio nullam in hoc culpam agnoscit: siquidem, ut nota Doctor Subtilis 4. diff. 26. ſ. per hoc pater, instituto Matrimonii non fo-

lum facta eſt a DEO in efficiū, hoc eſt, ad propagationem generis humani, ſed etiam in remedium, videlicet vitaanda incontinentia poſt lapsum. Unde Apoloflus: 1. Cor. 7. de iniuris ait: *Quod, si non te continent, nubans: mulier est enim multa, quam nra.*

76. Nec oblatio ratio in oppoſitum. Reſp. enim, quanvis bonum proliſ fit ſuis principiis ac principiis Matrimonii, ſimiliter finem eius minus principalem eſt vitaſionem proprie incontinentie; quem proinde sufficit intendere. Alioquin certe contra communem Doctorum fequeretur, quod nec carcer culpa velim actualis, ſi huius ad vitandum in altero coniuge periculum incontinentia, eum & hic non fit finis primarius Matrimonii.

77. Num autem cauſa fuloris ſanitatis propterea tunc licet, atque ſine culpa veniali, ſiat actus coniugalis, variant Doctores. Et quidem multi culpam in hoc venientiam agnoscunt; co quod finis hic adverſit inſtitutionis Matrimonii, quod ob bonum proliſ, atque ad vitaſionem incontinentiam a Deo inſtitutum fuit, juxta proxime dicta. Alii e contra id omni culpa vacare proxime, praferunt ſi aliud apud medium ad acquirendam, vel tuendam ſanitatem non ſuppetat, prout limitat Sanchez l. 8. diff. 10. Nam in tali cauſa (inquit) etiam bonum proliſ, ſaltum remote, includitur. Illud certum eſt, quod quanvis venialis peccatum coniugale debitum cauſa ſolius ſanitatis, tam redēre nullatenet peccatum.

78. CONCL. III. Tenuerit coniugus alterius explicite, ſive implicite petenti, reddere debitum, niſi juſta cauſa excufetur. Ita communis, & pater ex dictis, ac textibus S. Scripturae n. 74. relatis.

79. Infertur proinde, quod coniugus mortaliter peccet, ſi abolute neget debitum conſorti, illud rationabiliter, ſerio ac ſub obligacione exigunt: cum non uxor, ſed vir habeat potestatem corporis ejus; & alioquin in preceſe facile ſuborbiatur periculum incontinentiae. Secus eſſet, ſi confors non ferio, neque ſub obligatione, ſed ſolum ex quadam benevolencia ad peccatum, ut ſi preceſus recusantis facile acquieſcat; dummodo in penteſte non ſub periculum incontinentiae.

80. Additur tamen in Concluſione, n. 74. *non eaſa excufatur.* Nam ejusmodi obligatione non tam ſtricta & gravis, quin occurrente rationabiliter cauſa licet ſolutionem vel negare, vel ſaltum diſſere; Quoniam (ut inquit Pontifex) Quoniam, Utile non conſequi.

Rata) in coniugio multi cauſas occurſunt, in quibus Coniugis ſine culpa, ſed non ſine cauſa, coniungere cogantur.

81. Sic excutatur coniugus I. Si non poſſit reddere debitum ſine notabiliter periculo ſalutis corporalis: ut ſi coniugis ſi vulneratus, laboret febris hecūca, aut alio morbo, adeo ut actus coniugalis vehementer credatur noſtiturus. Imo, ſi documentum exiſtere graue, illicet foris illud reddere. II. Quandiu coniugis petetur in amercia, ebrietate, aut alias coniungit extra ūlum rationis: nam non petetur actus humano, & liberio. III. Quando coniugis immoderate, ac nimis frequenter petet: quia non videtur coniugis ſe ſe obligasse ad ultima immoderatam: praeterea cum repugnare ad ultima immoderatam: ipſique valetudinem. IV. Cum coniugis autem coniungationem Matrimonii jam antea bona fide inchoat, ſieque in iure petendi debitum, in dubio autem melior et conditio poffidentis. Herinius diff. 7. de matrimon. quaf. 6. num. 32. Piringh. tit. de Sentent. excommunic. num. 108. solventes contraria, & alii. Et hoc ipſum a priori dicendum, ſi poſſet oritur ſolummodo ſcrupulus, ex levi ac temeraria credulitate conceputus: nam poſſet ei ad confluum proprii Patoris deponit, ac debitum coniugale non ſolum licite reddi, ſed etiam peti, rox. clar. e. Inquisitio de Sen. excommunic.

82. Queres, an Tempore facio, v. g. Diebus Solemnioribus, Festiſ, aut Doctimis, item dia, quo quoq; Sacram Synaxis ſumptuosa eſt, vel ſumpſum, licetum ſit exigere, vel ſaltum reddere debitum. Reſp. I. Maxime decena eſt, argue a SS. Canonibus commendat, quod coniugis ejusmodi Diebus facit abſentiam acutu coniugali. II. ut ſic iuxta montu Apolofli, 1. Cor. 7. expeditius videntur orationi ſ prout notatur. Propofitū diff. 82. & c. ſcias &c. Quoſiſcūque ac tribus ſeqq. 33. q. 4. cum corcordantis.

83. Reſp. II. Utrum autem aſ hoc reneantur coniuges ſub peccato, ſaltum veniali, variant Doctores. Et quidem non pauci arbitrantur, petere debitum euſmodi Sacris Temporibus non vacare culpa, ſaltum veniali, idque ob Canones proxime citatos. Verum quia illi continent duntaxat conſilium (ſicut & verba Apolofli loc. cit.) non preceptum: hinc Sanchez loc. citat, diff. 12. cum quibusdam alii conſent, taliter petitionem debiti non ſolum vacare culpa mortali, ſed etiam veniali. Illud certum eſt, quod nullum ſit peccatum, illi diebus petenti reddere: quinmo quoque tantum die, quantumvis ſolenniter, debitum exigatur, tenuerit alter reddere, nihil alia juſta cauſa excutetur.

84. CONCL. IV. Petatio, ac redditio debiti coniugalis, redditur quandoque illicta, & mortifera. Ita communis, & probatur inductione. Sic in primis, qui mala fide, ſeu dubius de valore Matrimonii, contrahit, non poſſet ſtancte illo dubio petere debitum; tenetur tamen illud reddere petenti comparti, ſi haec bona fide contraherat. Huius ratio, & exemplum, habeat ſuperius n. 49. & 50.

85. Quod, ſi dubium ſuperveniat prium Matrimonio jam antea bona fide conſtrato, talis non ſolum reddere, ſed etiam petere potest, dummodo ſimiliter adhuc debitum diligenter acquirendi veritatem, nec tamen de invaliditate Matrimonii conſter. Ratio eſt: quia talis exiſtit in legitima poſſeffione Matrimonii bona fide inchoat, ſieque in iure petendi debitum, in dubio autem melior et conditio poffidentis. Herinius diff. 7. de matrimon. quaf. 6. num. 32. Piringh. tit. de Sentent. excommunic. num. 108. solventes contraria, & alii. Et hoc ipſum a priori dicendum, ſi poſſet oritur ſolummodo ſcrupulus, ex levi ac temeraria credulitate conceputus: nam poſſet ei ad confluum proprii Patoris deponit, ac debitum coniugale non ſolum licite reddi, ſed etiam peti, rox. clar. e. Inquisitio de Sen. excommunic.

86. Si vero coniugis pro certo cognoscat invaliditatem Matrimonii, eo quod indubitante ſeat ſubſeſe impedimentum dirimens, quanvis hoc in facie Eccleſia probare nequeat; non ſolum non petere potest, ſed nec reddere debitum: non obſtant, quod per ſententiam judicialis Eccleſie, (qua de occulis non iudicat) vel etiam excommunicationem ad id compellatur, aut aliud periculum vite immineat. Ratio eſt: quia in nullo cauſa potest quis ſcienti fornicari, ſe alteri carnaliter committeri extra legitimum Matrimonium: hoc enim eſt intrinſeſe malum. Unde talis potius in foro extero debet humiliter tententiam excommunicationis ſuſtinet, ut dicitur cit. Inquisitio de ſent. excommunic. (h) Oeculus autem ex hac cauſa, moreretur pro fervenda virtute ſupernaturali Caſtificare, & ſic evaderet Martyr. (i)

87. Deinde, ſi quis durante Matrimonio contrahit affinitatem cum ſua conſorte, cognoscendo videlicet carnaliter ejus conſanguineum, non poſſet petere debitum, licet reddere poſſit, ac tenetur. Ita habeat cap. Discretionem & c. Tuſ fraternitatis

De eo qui cognovit &c. Et hoc idem dicendum de illo, qui cum Voto simplici Castitatis contraxit Matrimonium. An autem Confessarii Mendicantum cum talibus dispensare possint in ordine ad petendum debitum conjugale, iam alibi (k) dictum fuit.

88. Rursum certum est, conjuges peccare congrederendo fodi nomine, five extra vas naturale; quia talis congressus repugnat ordinum naturae, finique Matrimonii. Quod, si vero conjuges fine iusta causa non leviter modum, five fium naturalem, abique tam pericolo effusione feminis; committuntur peccatum duxatae vensile; nullum, si iusta causa interveniat. Quid autem intendunt sit de eorum praepotenti congregella in vase naturali (l) nec non & de tactibus impeditis ex inter conjugis (m) superius iam dictum est.

89. Queritur, an sit licitus actus conjugalis mulier existente pregnante, perpera, vel lactans? Resp. I. Quando mulier est gravida, hinc redditur, & petetur debitum (ad quoque illuc negatur) dummodo abire periculum abortus. Ita communis; nam nullo iure hoc prohibitus legitur. Nec obstat textus e. Non solam 32. q. 7. & cap. 57. et cap. 58. c. Origo 33. q. 4. ubi videtur proibiri accessus ad uxorem gravidam. Resp. enim, hoc esse de consilio, non de praecepto, nisi in eis periculi abortus; unde perfe id non est illicitum, quamvis per accidens quandoque non liecat, uno aliquid cum, five ab nimia uxoris debilitate, five quia siccitas uteris.

go. Resp. II. Ut Matrimonio statim post partum, durante adhuc naturali purgatione mulieris, per se loquendo non est quidem peccatum mortale, ut tenet plerique Doctores: nihilominus communiter peccatum veniale deesse non solet; idque ob nimiam intemperiam, que in copula ista fedati triplex intervenire solet. Ita Hermex l. c. n. 18. hoc solam n. 15. post Sanchez lib. 9. de Matr. disp. 21. n. 7. & alios, tradidisse accessus viri ad menstruantam; quamvis quoad hoc ultimum D. Thomas, D. Bonaventura, & Scotus 4. disp. 32. q. 9. an. ac nonnulli alii, videantur effrigoriosus sententias, atque extra periculum incontinentie non alterius conjugum existens, diminare peccati gravioris, accessum viri ad menstruantam. Porro non esse illicitum actum matrimoniale ex tempore, quo mulier ex lactans, passim latenter Doctores.

QUESTIO VII.

De Divortio.

SUMMARIUM.

92. *Divortium, quid?*
93. *Divortium dupliciter.*
(n) *Quæst. 5. per totum.*
94. *Divortium quoad thorum, & cohabitationem, posse fieri.*
95. *Idque generatio ex causa.*
96. *Differencia inter adulterio, & alias causas respectu Divortii.*
97. *Divortio fit. Mutuo consentio.*
98. *Illo spirituali forem cohabitationem alterius conjugum.*
99. *Illo ex grave periculum spirituali, sive incitatione ad peccatum.*
100. *Er varia huius exempla.*
101. *V. Ob levitatem Conjugis.*
102. *V. Ob Votum ultramarinum ad liberandam Terram sanctam.*
103. *Quam causam aliis hoc loco ponant?*
104. *Fornicatio alterius Conjugis.*
105. *An innocens possit ab adultero Conjugis propria autoritate sibi separari?*
106. *An se separari si alteri refutanda.*
107. *Causa, in quibus non licet dimittere uxorem ratione adulterii.*
108. *I. Quando adulterium est materiale solum.*
109. *II. Si vir uxori fuit causa adulterii.*
110. *III. Si hoc ab uxore committere.*
111. *Ampliatio istud.*
112. *IV. Quando iuria est remissa adulterio.*
113. *Quomodo has iubera remitti?*

91. *Divortium, quantum ad propositum,* est legitima separatio viri ab uxore, manente adiuste vinculo conjugali. Et dicitur, *legitima separatio:* quia sine lege, & legitima ratione fieri non potest, cum vi ipsius Matrimonii, cuius vinculum est indissoluble, tenetur conjugis ad individuali vice societatem mutuo retinendam. Et additur, *manente vinculo conjugali,* ad excludendam altam Divortii acceptiōem: sequitur.
92. *Divortium generatio accipit dupliciter.* I. Pro separatione conjugum disolutio eorum matrimonio quoad vinculum: quo modo tenuit illud fuitur in Jure.

Quæst. VII. De Divortio.

667

Civili, & an fieri possit, superioris (n) dictum est. II. Pro separatione conjugum quoad thorum duxata, vel etiam quoad cohabitationem. Quoad thorum quidem, five debum conjugale, iuste illud alteri conjugi denegando: quoad cohabitationem vero, quatenus remanente vinculo Matrimonii non tenentur amplius conjuges simul cohabitare in eadem mensa, thoro, & lecto. Et de hoc loquendo, sit

93. CONCL. I. Certum est, Divortium quoad thorum, & cohabitationem ex legitima causa quandoque fieri posse. Patet hoc ex perpetua praxi Ecclesiæ; faitque novissime definitum in Concilio Trid. sicc. 2. can. 8. his verbis: *Sicut dixi, Ecclesiam terram, eum ob multas causas separationem inter Conjugos, quoad thorum, seu quoad Coabitationem, ad certum, incertum tempus fieri posse determini, annis haec.*

94. CONCL. II. Sex generatio sunt causæ, ob quibus licet eumodi Divortium inter conjuges Christianos. I. Mutuo contrahentium coniunctus. II. Fornicatio spiritualis, seu lapsus in heres, aut Gentilium. III. Incitatio ad peccatum, seu grave periculum salutis spiritualis. IV. Sevita conjugis, aut aliud grave periculum salutis temporalis. V. Votum ultramarinum. VI. Adulterium, five forniciatio carnalis voluntaria, & culpabilis alterius conjugum.

95. Nec obstat, quod Christus Matt. 19. non nisi fornicationem, ob quam licet dimittere uxorem, affligaverit. Resp. animi cum Engel rit. de Divortio nu. 10. & 11. ac alii, id ex eo accidere, quia proper solam fornicationem carnalem, five adulterium, licet dimittere uxorem in perpetuum, ex etiam inolentem & invitam: alie vero cause hi enumerant ex sua nature non sunt perpetue (hinc enim cessante heresi, sevita conjugis, aut incitatione ad peccatum, tenetur separata redire ad conjugem, etque eidem refutanda; non autem cessante adulterio) vel faltem requirent mutuum uxriusque conjugis coniunctum, prout hi in prima causa Divortii. Itaque

96. I. Divortium seu separatio conjugum, potest fieri mutuo consentio: ut si iuxta monitum D. Apostoli 1. Cor. 7. ad temporis sicc. separent conjuges, ut vacent orationis; vel si fuerit mutuo consentio vocavit perpetuum Casitatem, aut ad Religionem transeat, arg. e. *Can sit, & seqq. de Conjugis.* Idipsum mutuo consentio fieri poterit alia honesta causa, v.g. ne proles multiplicetur ultra suas facultates, &c. quandom periculum incontinentie alteri conjugi non imminet.

97. II. Divortium, seu dicta separatio fieri potest, si alter conjugum spiritualiter fornicatus fuerit; nempe si libatur in heresi, aut in Gentilium. Verumtamen si talis ab errore se revocaverit, tenetur conhus in Fide stabilis ad alterum reverti, si propria autoritate, ac sine iudicio Ecclesiæ ab ipso recessit, cap. De illa, &c.

Quanto s. fin. de Divortio. Quod si vero conhus iudicio Ecclesiæ fuit separata, non compellitur redire, sed potest Religionem ingredi, cap. De illa eod. juncto capite de Conver. Conjugat. Si vero Religionem ingredia noluerit, etiam haec redire compellitur; ut notat Glosa cit. cap. Quanto s. Redire cogatur.

98. III. Divortium fit proper grave periculum salutis spiritualis, seu proper incitationem ad peccatum mortale: ut si alter conjugum provocet alterum ad gravia crimina, & admonitus non desistat a provocatione, arg. e. *Quis prot. de Divort. ibi Verum s. Conjugem suam ad infidelitatem madefactum traxerit, a vero potest separari, ita quod ei rubore aliqui non lebet.* Concordat illud Salvatoris, Matth. 5. Si dextera manus tua scandalizat te, abscede eam, & proice ab te, &c.

99. Hinc, ut exemplificat Tannerus rom. 4. disp. 8. quæst. 5. num. 34. datur locus Divortio, si conjux inducat alterum in heres, apostolam, peccatum Sodomitæ, venetum, aut alia peccata mortalia: item si vir latro inducat uxorem, ut res furivas, aut locis fures receptet, nec possit illi ictus detegere, &c. Quandiu enim tale periculum durat, non tenetur conhus innocens cum altero permanere, sed potest ab ipso discedere, ut evitet tam grave periculum salutis spiritualis.

100. IV. Divortium potest fieri ob levitatem Conjugis. Et quidem si tanta sit levitas, ut altera pars abisque periculo gravissimam corporalis non possit sevienti cohabitare, poterit conjux propria autoritate ab altero divertere. Sanchez lib. 10. disp. 8.

Et divertens non debet alteri petenti refutari, donec conjux favens sufficien tem securitas cautionem praefeat; prout habetur e. litteras, & c. ex transmissa, de Roffis, ipsius, & cap. 1. Ut lites non contulata. Quamvis enim catena quin spoliatus ante omnia sit refutandus, fallit tamen hoc, si conjux

pro

prober adeo gravem levitatem alterius, docet sufficiens securitas cautio fibi praeficit, per textus citatos.

101. V. Vorum ultramarinum ad liberandum Terram Sanctam, etiam invita uxore, vir emittere, atque implere potest, prout oī tantam Populi Christiani necessitatem, atque subfidiū Terra Sancta, decifum habetur. *e. Ex multa, &c. In tanta, de Voto.* Unde in primitivo casu datur Divortium ad tempus, donec feliciter vir redeat; ac proinde inter causas Divortii recte numeratur.

102. Fatendum quidem, plures Doctores aliam hoc quanto loco ponere causam Divortii, nempe vel morbum contagiosum, vel veneficum coniugis; siquidem beneficiū etiam conjunctissimis saepe nocent, utpote qui demonis consilio perfida agunt. Verum quia hæc duo ad quartam causam, nempe ad *Levitum Conjugi*, vel *alind grave periculum salutis corporalis*, commode reducentur; hinc melius cum *Vallenii* §. 2. *rit. de Divortio*, ponitur hoc quanto loco Votum ultramarinum.

103. VL Divortium est licitum, & quidem Jure Divino, argue in perpetuum (nam priores regulariter sunt solum causa Divortii ad tempus, nempe quando dictæ cause durant, ut dictum n. 25. & seqq.). Si alter coniugium commiserit Fornicationem canalem. Hoc quippe Christus Dominus conceperit. *Matth. 19. Quicunque dimisera uxorem suam, nisi per forniciationem.* Concordat e. *Significatio, &c. Ex litteris, de Divortio.* Accedit illud vulgatum: *Fragenti fidem, falsos frangunt eisdem.*

104. Porro nomine Fornicationis hoc loco intelligitur non solum Adulterium, sed etiam Sodomitam, ipsaque Bestialitatem. Secundum dicendum de tactibus impudicis, voluntate forniciandi, aut peccato mollioritate: quia per hac, licet caterquin gravia peccata, non perfecte & consummate luditur ius Matrimonii, cum non dividatur caro unius coniugis ab altero per concubitum in tertium. *Sanchez lib. 10. de Maritali diff. 4. Layman, & ali.*

105. Et nota, quod innocens coniux, cognita ejusmodi Fornicatione alterius, possit eiā propria autoritate fece a nocente separare quoad modum; quoad cohabitacionem vero solum post sententiam Judicis, nisi Fornicatio fuerit omnino publica, & notoria. Ratio est: quia separatio quoad cohabitacionem est res publica, & que-

scandalō esse potest; ideoque nonnisi iudicio Ecclesie fieri debet, arg. e. *Porro, de Divortio.*

106. Additur tamen, nisi forniciatio fuerit omnino publica. Nam tunc non effet neceſſe, expectare sententiam Judicis, arg. e. *Significatio ed.* Alioquin vero, si forniciatio, sive adulterium sic occultum, & innocens pars propria autoritate divertat ab alio quoad cohabitacionem, mox ipsa alteri petenti erit restituenda, et. e. *Significatio, &c. Ex transmiss. de Refut. spoliat.* donec probaverit adulterium alterius coniugis.

107. Queres, utrum dentur aliqui casus, in quibus non licet dimittere uxorum ratione adulterii? Resp. cum communī, plures dari ejusmodi casus, & sunt frequentes.

108. Primus est, quando adulterium est tantum materiale, sive sine culpa sua commissum: veluti si nullus vim patia factus, arg. e. *Pane, &c. Proposito, 32. q. 5.* Vel si quis fraudulenter sub specie mariti aliquam cognoverit, e. *In lection. 35. q. 1. & 3.* Quia, ubi non est culpa, nec pena esse debet.

109. Secundus est: Si vir fuit uxori causa adulterii: veluti si eam prostituerit, vel adulterium consulat, aut in illud contentiat, arg. e. *Differtionem.* De eo qui cognovit consanguine, &c. ibi. Cum vir adulterio ei non posset obire, qui eam adulterandam tradidit.

110. Tertius casus est, quando adulterium ab utroque coniuge fuit commissum, arg. e. *Significatio, &c. Ex litteris, de Divortio.* Accedit illud vulgatum: *Fragenti fidem, falsos frangunt eisdem.*

111. Et hoc procedit, etiam si unus coniux prius commiserit adulterium, & a prouide authoritate Judicis lata fit sententia Divortiorum, prout desumitur ex cit. locis, ac fusus probat *Glossa in cap. alt. vers. Fornicationi, de Adulterio.* Idem dicendum, quanvis adulterio numero & gravitate fuit imparsa & ut si unus feme cum locuta, & alter de cœs cum ligata peccaret, adhuc enim ius Matrimonii in utroque fusum existit, & sic neuter ab altero divertere potest; cum paries delicta mutua compensatione tollantur.

112. Quartus casus est, quando injuria ab innocentem jam fuit adultero remissa: tunc enim nequit amplius ab eo recedere, cum jam cessiter iuri suo. Siquidem, qui iuri suo

fus semel renuntiat, illud repete non potest, e. *Quoniam periculorum 7. q. 1. juncti Glori fa idem.*

113. Ceterum hujusmodi remissio duplicitur sit. I. Expressa, ut quando expressis verbis innocens condonat alteri injuriam. II. Tacite, quando nempe coniux innocens, post cognitionem adulterium alterius, actum conjugalem cum eo habuit, arg. I. *Crimen C. ad Leg. Julian. de adulterio, ibi: Crimen adulterii, marium ratae in matrimonio uxore infere non posse, nemini dubium est.* Sanchez lib. 10. de Maritali, diff. 14. n. 6. e. *Ex transmiss. de Refut. spoliat.* donec probaverit adulterium alterius.

114. *Huiusque declaratio.*

115. *Expensa facta causa Societatis sunt solvenda ex communī.*

116. *Nisi fecit fuerit convenitum.*

117. *Idem dicendum de moderatis elemosynis;*

118. *Et impensis a Socio in itinere factis;*

119. *Et dannis sine sua culpa ex causa Societatis incurris.*

120. *Si socius ex sua culpa in damnum incidit.*

121. *Vel non ex causa Societatis.*

122. *Societas finitur pluribus modis.* I. II.

III.

123. *I. Morte naturali socii,*

124. *Imo & morte civili eiusdem.*

125. *V. Intervita rei.*

126. *Et aggrafe socii.*

127. *Societas finita qualiter facienda sit divisa bonorum?*

128. *Societas suas operas locans, an eas etiam alteri locare possit?*

129. *Et quomodo secus?*

130. *IV. Morte naturali socii,*

131. *Imo & morte civili eiusdem.*

132. *V. Intervita rei.*

133. *Et aggrafe socii.*

134. *Societas finita qualiter facienda sit divisa bonorum?*

135. *Societas suas operas locans, an eas etiam alteri locare possit?*

136. *Et quomodo secus?*

137. *CONCL. I. Societas est honesta duo;*

138. *rum plurimum conventio, ad*

139. *commune lucrum, secundum proprietatem rerum contributarum inter eos, sequitur distribuendum, sicut pecuniam, industria et labora, conferuntur. Ita definitur ex L. 4. & seqq. ff. Pro Socio, effigie in re communis. Et quidem contractus Societas est frequenter in negotiacionibus, praesertim corporis foribus, so quod ad hafer exercandas sepe facultates unius non sufficient; vel falso tem per multa pericula, quæ terra marique oriri solent, non sit confitum, ut quis omnes suas facultates simul uni eidemque negotiacioni impendat, sed commodius id fiat, si plurimum opes arque industriae cum equali omnium lucro, & damno, in unum conferantur.*

140. *Porro qui contractum Societatis in-*

141. *ter se invenit, in Iure appellantur socii; uti*

142. *liquet ex toto Tit. ff. Pro Socio. Ubi l. 19. &*

143. *additur, quod si ego cum Titio ineo*

144. *societatem, Titius posuit quidem secum ad-*

145. *mittere alium focum, puta, Cajus; nihil-*

146. *lominus per hoc Cajus non fit futurus meus*

147. *focis (nam quia Societas contentio contrahitur, focus nihil esse non potest, quem ego*

148. *focum habere nolo) sed is folius Titii, qui*

149. *eam admittit, focus existat: unde Socii mei*

150. *focis, meus focus non est, prout loquitur*

151. *Ulpiana, ibidem.*

152. *Differat autem contractus Societatis*

153. *a con-*

2 contractu Mutui, juxta D. Thomam 2. 2. 9. 78. art. 2. ad 5. & c. vel maxime ex eo, quod licet utrobius interveniat aliqua contributio pecunia, seu aliarum rerum, haec tamen harvalde diverso modo. Siquidem in Mutuo dominio rei mutuate transferuntur in Mutuarium: unde ille, cui pecunia mutuatur, suo periculo tenetur ea restituere integrum: ac proinde non potest plus exigere illi, qui mutauit. Secus accidit in contractu Societas: nam dominium rei in societatem collate remanet adhuc pess conferunt, ita quod cum periculo ipsius mercator, seu locus de ea negotiatur, vel artex operetur: & ideo licet potest partem lucri inde proveniens expetrare, tanquam de sua.

128. CONCL. III. Ad Societatem quiescam, ut sit licita, quinque requirentur conditions, quarum una deficiente reditur illicita. Ita Reginaldus in *Praxi Fori Panispernensis*, lib. 2. cap. 28. n. 38. & seqq. Bonacina tom. 2. disp. 3. de Contractibus quis. 6. punt. 1. num. 3. & ali.

129. Prima conditio est, ut Societas fundetur in negotiatione licita, & honesta hoc est, ut negotiatio illa, cui fortis conferuntur sit licita, nec in Jure prohibita. Unde iniqua & invalida est Societas, que initur ad exercandas usuras, aut committendas fraudulentes emptiones & venditiones, *I. Nae permittendum* s. *Pro socio*. Sic ut & ipso iure nullus est montis in Societas illa, quo dolo malo, aut fraudandi cauina fuit, ut contingit in latronibus, & hujusmodi. *L. 3. s. fin. sc. tot.*

130. Secunda. Ut singuli Socii aliquid conferant in communem, sive dein contribuant pecuniam aut alia bona, & vive operam seu industriam suam: nam pauperiores plerumque sufficiunt opera, quod alii praetinent pecunias. *I. Societas*, 5. ff. *Pro Socio*. In tali enim communis collatione bonorum, seu laborum, constituit natura contractus Societas: ut liquet ex eius definitione, *Junct. cit. 5. & seqq. ed.*

131. Tertia. Ut servetur equalitas inter Socios tam quoad damna, quam quoad lucra: ita videlicet, ut pro rata collate fortis, aut industriae, singuli equaliter lucentur: vel per eundem per causas fortuitas communis forte, five parte ipsius, omnes equaliter damnum sustineant. Et notanter dicunt, *pro rata collata fortis* &c. Quia lucrum sicut damnum emergens, est computandam juxta proportionem quantitatis per singulos ad fortē principalem collatam, vel impensa industriae: ut si Titus a fortē principale conculcit 900. & Caius 600. Mavium vero impedit operam suam estimatam 100. ac de tractis omnibus expensis remaneat lucrum 640. florinorum: Tunc Titio ex hoc lucro, juxta

pro-

rum, ac vestigium; item in Societatem omnium bonorum, & in Societatem aliquorū bonorum, puta ratione negotiacionis in unum collatorum, que dicitur *Societas quiescens*, & *Insectoria*. Et de hac posteriori præcipue nime loquimur, quanvis illa, que de Societate quiescentia in progressu dicentur, etiam ceteris (tertia quiescens) proportione) commode applicari possint.

132. CONCL. III. Ad Societatem quiescam, ut sit licita, quinque requirentur conditions, quarum una deficiente reditur illicita. Ita Reginaldus in *Praxi Fori Panispernensis*, lib. 2. cap. 28. n. 38. & seqq. Bonacina tom. 2. disp. 3. de Contractibus quis. 6. punt. 1. num. 3. & ali.

133. Controvertunt nihilominus Doctores, utrum non obstantibus in Societate licet sit pactum de affectuatione fortis principalis, saltem sub præstatione iusti pretii pro imposito affectuatione gravamine: vel ea lege, ut remissio in compensationem dicti gravamine majori lucro incertior, vel quis effe contentus modico duxit lucro, certo tamen, puta quinque pro centum in annos singulos sibi prestandis? Negant non pauci sicutum esse tale pactum affectuationis, idque ab ratione s. præ. allatis: ut Sotus lib. 6. iustit. qu. 6. art. 2. Azorius p. 3. lib. 9. cap. 3. q. 9. & quidam ali, quos citat Lugo disp. 30. de iustit. & iur. fid. 4. n. 89.

134. Oppositam tamen, seu affirmativam sententiam esse jam facta communione, & veriori, censet Lugo loc. cit. num. 40. & seqq. Iessius lib. 2. iustit. & iur. c. 25. dubit. 2. n. 23. Navarros c. 17. Manual. n. 234. Covarruvias lib. 3. Var. Refol. cap. 2. Concl. 3.

proportionem collata fortis principalis, debentur 360. Cajo 240. Marzio 40. floreni: prout facile deprehenditur per Arithmeticam mediante *Regula Aures*, vulgo *De Tric.* appellata, seu specialis ad propositionem loquendo, per *Regulam Societatis*.

132. Quarta conditio, ad iustitiam quæstio Societatis requista, est, ut iors principals, seu pecunia per focum in commune collata, subsistat periculo conferentis; ita ut si pereat absque culpa socii, rebeat illi, qui eam in communem contulit. Nam quilibet res domino suo pertinet: atqui dominus pecunia in communem fortē collata, est pleniter conferens, ut dictum n. 134. Navarros c. 17. Manual. n. 231. & seqq. Covarruvias lib. 3. Var. Refol. 2. Concl. 2. & Bonacina cit. q. 6. punt. 1. n. 3. cum aliis. Quinimo Sextus V. in iusta 45. Constitutione, quæ incipit, *Deterioris avaricia (& habetur Tom. 2. Bullaria Romana)* ex professo damna, & tanquam usurparum pravitatem sapientes reprobant omnes contractus, conventiones & pactiones, quibus caverunt, ut in singulis annos, aut mensis per alterum focum, durante Societate certa lucri quantitas & lumina, veluti pro qualibet certiori loquendo, ac scelulo speciali pacto, qui quis periculum rei aliena sponte in leuisippe: alias fecus. Sic quippe in simili Commodatarius, vel depositarius, regulariter non tenerit de causa fortuito, quo res commodata, vel deposita absque sua culpa perevit: secundum tamen, si præcessit pactum de prælato de causa fortuita, c. n. de *Commodis. Et de Locato cum similibus*.

133. Controvertunt nihilominus Doctores, utrum non obstantibus in Societate licet sit pactum de affectuatione fortis principalis, saltem sub præstatione iusti pretii pro imposito affectuatione gravamine: vel quis effe contentus modico duxit lucro, certo tamen, puta quinque pro centum in annos singulos sibi prestandis? Negant non pauci sicutum esse tale pactum affectuationis, idque ab ratione s. præ. allatis: ut Sotus lib. 6. iustit. qu. 6. art. 2. Azorius p. 3. lib. 9. cap. 3. q. 9. & quidam ali, quos citat Lugo disp. 30. de iustit. & iur. fid. 4. n. 89.

134. Oppositam tamen, seu affirmativam sententiam esse jam facta communione, & veriori, censet Lugo loc. cit. num. 40. & seqq. Iessius lib. 2. iustit. & iur. c. 25. dubit. 2. n. 23. Navarros c. 17. Manual. n. 234. Covarruvias lib. 3. Var. Refol. cap. 2. Concl. 3.

Littere

Licet enim pactio illa sapiat ultoram palliationem, quando ex vi solius Societas sit pactum de asecuratione fortis principalis: secus tamen est, quando expresse, vel tacite apponitur aliud contractus, quo redditum perculum amittendi loret principalem praestando aliud iustum pretium, vel in cunctis compensationem remittendo ipsam majoris lucri incertit, ut dictum.

138. Quinto tandem conditione, ad eam Societatem requiri sit, et, ut nulla pacta ab initio inter socios mutua serventur, vel in finiti expresso conventione est, loca constitudo at tenduntur & finulsi non immiscerentur fraus, dolus, faveceptione aliquia, aut alia culpa ex parte locutorum: aliquo calo ea hoc ipso iure impota, & induceret obligationem rectitudini dantum nec fecutum etiam pro Foro conscientiae. Sed fieri, quando admittantur communem pecuniam Societas, inde clam fraudauerit surripiendo in ius privatos eius; vel quando lucrum proveniens, non faciliter ex quo datur datur inter locos pro rata contributio fortis principalis: item, quando ex culpa loci pert comuniis pecunia, vel lucrum, aut pars propria. Quae omnia ut clarum intellegantur, sit.

139. CONCL. LIV. In contractu Societatis, si quid percat calo fortuito, & abique culpa iocorum, dannum conlectur commune, juxta dicta n. 131, aliquo vero tenetur iocum de solo, culpa latra & levii, non autem de levissima. Ita delinxit ex locis loco sit. Pro socio qd. 8. Infr. Infr. Societate, actrudit A gelos in summa, y. Societas i. n. 16. Lettus d. c. 25. n. 37. Bonacina, q. 6. pnn. 1. n. 3. y. Dixit in quaer. & ali. Nam quia contra clas Societas celebratur in uilitatem utriusque, conleguntur, quod praeceptor non solum dolus, & culpa latra, sed etiam levii, non autem levissima, arg. I. s. ut certo. S. Nunc videndum qd. ff. Commodati, & tunc dictum supra tr. 8. dgl. 2. n. 45.

140. Inferior prouide, quod si aliquid danni accident, ex culpa latra, levii plus loci, & si res communes furore fuerint ab largi ex defectu debitis custodiendis, tale dannum non futurum sit commune; quinimum locum ille, qui eiusmodi culpam commisit in non diligenter custodiendo, teneat ceteris locis ad restituendum. Lettus, Bonacina, ubi supra, & ali. Item: que dicendum de similibus: quamvis loquenda Pro conscientiae, & ante letentiam Iudicis, hoc ipsum nonnulli limitetur supra cit. disp. 2. n. 46. & seqq.

141. Solum addit, quod quando unus focus ab aliis conveutus propter ea, que ratione Societas debet, is non sit condemnandus plus, quam commode facere potest, ita ut non egat. Textus est in L. Forum est, §. 1. ff. Pro socio, addita illa congruentia. Hic enim summam rationem hanc: cum Societas ipsi quodammodo fraternitatis inse habeat. Quamquam iustitiae intelligentiam sit, dummodo locus dobo non lecerit, quo infra minus integrum statuerit potest, cit. L. Verum est, §. Tempus autem. Similique cautionem preflet de integre latuſcendo, si pervenerit ad meliorem fortunam, d. l. Verum est, §. Id quod facere. Layman lib. 3. fols. 5. tr. 1. cap. 20. n. 6.

142. CONCL. V. Expenſe non superflua causa Societatis facte a loco apponente induſtriam sunt communes, aci solvenda ex communis pecunia Societas: nisi alter conventione sit inter locos, vel confutidine receptum. Ita Angelus y. Societas i. n. 12. Reginaldus l. 25. n. 395. Bonacina cit. disp. 3. de Contractis, q. 6. pnn. 4. n. 3. & 2. Alii Ratio est: quia lucrum, inter locos dividendum, non intelliguntur, nisi deducuntur necessarii expensae, l. Martinus, ff. Pro socio, sicut & tractus iolum intelligentur deductus necessariis expensis, l. Fratinus cap. 6. de Operis servorum, qd. 1. Alioquin vero tenetur iocum de solo, culpa latra & levii, non autem de levissima. Ita delinxit ex locis loco sit. Pro socio qd. 8. Infr. Infr. Societate, actrudit A gelos in summa, y. Societas i. n. 16. Lettus d. c. 25. n. 37. Bonacina, q. 6. pnn. 1. n. 3. y. Dixit in quaer. & ali. Nam quia contra clas Societas celebratur in uilitatem utriusque, conleguntur, quod praeceptor non solum dolus, & culpa latra, sed etiam levii, non autem levissima, arg. I. s. ut certo. S. Nunc videndum qd. ff. Commodati, & tunc dictum supra tr. 8. dgl. 2. n. 45.

143. Intellige, nisianca conventione fuisse inter locos, ut ex propriis pecunie necessariis expensas solverit, quas possumus recuperare a ceteris locis. Aut nisi hec ipsam confutidine reciprum sit, prout accidit, quando pro conservazione mercium, vel pro acquisitione desiderari lucri, expensas necessariae sunt facientes, nec amplius impetrant pecunia, que extrahitur ex communibus bonis Societas: tunc enim locum negotiator, non solum ex precepto Charitatis, sed etiam ex legi Jutit & teneat dictas expensas facere ex propriis bonis, postea suo tempore eas recipiuntur a locis, vel, si non habet proprias pecunias, debet has mutuo petere ab aliis. Ita Lettus cit. 2. 25. num. 3. Bonacina d. pnn. 4. n. 3. Layman cit. 20. n. 5. & ali. Siquidem locum negotiator ratione contractus Societas (& conleguntur etiam ex iustitia) tenetur adhibere pro conservandis bonis communibus eam diligenter, quam quisque diligens acti-

adhibere solet circa res proprias; alioquin & committeret cupam, saltem leuem: atque in dicto calo quicunque diligens impenderet suas pecunias, vel si non haberet, mutuo acciperet alienas, ne magis dannum incurret; ergo ad hoc ipsum tecum focus, & quidem ex iustitia.

144. Ampliatur Conclusio ad moderatas eleemosynas, quales focus possunt induſtriam facere propter invocandum divinum auxilium pro felici successu Societatis, nam etiam iste ex communibus bonis solvenda sunt. Layman d. c. 20. n. 5. Bonacina loc. cit. pnn. 4. n. 3. dgl. 4. allegans alios.

145. Ampliatur ulterius Conclusio ad integras expensas, quas facit focus in itinere causa Societatis sucepto. Licet enim Sylvester V. Societas i. qd. 12. Angelus cit. n. 12, & nonnulli alii existim: hinc deducendas esse illas impensas, quas focus illi domi faciet: nihilominus magis accommodate ad Jura, & praxim, videtur dicendum, integræ impensis itineris ex communi forte praestanda, arg. leg. ff. fratres. S. Si quis ex focus, ff. Pro socio. Hic quippe loco propter Societatem proficien- tiam (velut ad merces emendas) viaticæ indistincte concedendum ex bonis Societas. Navarrus cap. 17. Manual. n. 285. istud intelligens, nisi pacient in contrarium intervenient. Lettus cit. cap. 25. num. 35. Layman, ubi supra, num. 5. Bonacina d. pnn. 4. num. 3. cum aliis.

146. Ampliatur tertio, quod si focus absque culpa sua, etiam levii, ex causa Societatis dannum incurrit (ut patet, quia certe prædonibus voluntibus auferre bona Societas, vulnus est), multaque postea expensas facit ad se curandum) etiam expensas sint communiter facientes, tales expensas sint communiter facientes. Textus est in L. locum inbus. S. Quidam & l. Secundum Julianum ff. Pro socio; ut tradit Angelus V. Societas i. n. 15. Layman cit. cap. 20. num. 5. Bonacina d. pnn. 4. n. 1. & communis aliorum.

147. Additur notanter, si focus absque culpa sua, etiam levii. Nam focus dicendum, si focus ex sua culpa in tale dannum incurrit, v.g. provocando alium ad rixas, in quibus postea fauatur. Tum quia iste tenetur de culpa, etiam levii, ut dictum n. 139. & seqq. Tum quia aquilon non est, ut Societas dannum patiatur ex culpa aliorum focus, cum peccata fuos autores tenere debant, e. de his que sunt a major. part. Capit. Similique quod si focus absque culpa in qua facta est religiosa, Deoque conferat Reffensum Thesi. Moral.

condicio inferri, l. Non debet ff. de Reg. Jur. cum similibus.

148. Additur ulterius, excusa societatis. Nam damna propria, que focus aliunde incurrit, puta si ob privatas iniurias ab aliquo vulnus sit, aut aliquid ipsi ex propriis rebus furto, oblatum fuerit, non debet esse communia. Talia enim non venerant in Societatem, c. socium quis. fin. ff. Pro socio, & quia nec provenient ex causa focus, nullus habet ratio obligans ceteros focus ad resarcendi huiusmodi damna. Accedit, quod etiam lucra, que non ex causa Societatis, sed aliunde v.g. ex paterna hereditate provenient, neutiquam sunt communia: idem ergo dicendum de damnis aliunde focus obvenientibus. Bonacina l.c. & ali.

149. CONCL. VI. Societas pluribus modis finitur, qui recentur in l. Verum est, d. l. Actione, 66. ff. Pro socio. Et quidem l. Finitur Societas finito tempore ad Societatem constituto, cit. l. Actione, §. Item qui societatem. II. Finita negotiatio, d. l. Actione, & Item si alienus. III. Per renunciacionem, seu confirmatum mutuum omnium sacerdotum; alias vero, si unius duotaxat renunciat, ipso quidem a se liberabit focus suos, se vero non liberabit ipsi, quando societas interfuit non dirimi tunc societas: prout amplius declaratur in d. l. Actione, & Dicitur.

150. IV. Finitur Societas morte naturali unius loci, etiam tam societas cum pluribus contracta fuerit, & plures superint, cit. l. Actione §. Mors unius & l. Verum §. Societas solvit, ff. Pro socio. Eternum in Societate eligitur industria persona, qualis exprimat superveniente morte naturali loci, ignoratur enim, qualis futura sit industria heredis; atque ideo haeres defuncti loci non sucedit in locum eius, nisi novo confirmata inactar societas, l. Nemo prof. & l. Plane si ff. sed.

151. Atque istud extenditur ad mortem etiam civilem cuiusvis locorum, cit. l. Verum, & societas solvit: qualis censeatur incurri per exilium, immo & per Professionem Religiosam. Bonacina, disp. 3. q. 6. pnn. 4. n. 4. Reginaldus lib. 45. n. 375. & ali.

152. V. Solvit Societas interitu rei: hoc est, quando vel iors capitalis perit in tumultu, vel conditione ita mutavit, ut non amplius sit in commercio hominum, puta, quia facta est religiosa, Deoque confer-

ta, cit. 5. Societas solvitur. Adit Bonacina loc. cit. n. 5. post Sylvesterum P. Societas, 1. quaf. 14. & alios, Societatem fin non solum, quando tota pecunia capitals interfit, sed etiam, quando modic & exigua duntaxat remanit: quia non confitetur alter focus in tali casu se voluisse obligare ad praestandum operam suam, que sit longe majoris valoris.

153. Tandem Societas finitur egestate alterius focus: ut quando ejus bona publicantur, aut preflus arte alieno excedit bonis suis, cit. 1. Actione S. Publicatione, ff. Pro Socia. Idemque dicendum, quando alter focus jam depauperatus non potest contribuere promissam pecuniam: vel quando si promisit operam suam, sed hanc ob supervenientem infirmitatem praestare nequit. Bonacina cit. n. 5. cum aliis.

154. CONCL. VII. Finita Societate divisione bonorum, seu lucri provenientis, facienda est inter focus ad equalitatem, juxta proportionem alius, quod quisque consultit in societatem: ita ut qui aquiliter contulerint pecuniam vel industria, sequitur recipi: inaequale vero, qui inequaliter contulerint. Ita communis: & ratio est: quia hujusmodi divisiones aequaliter lucri inter focus exigunt naturalis aquitas & virtus sufficiunt: si enim unicuique datur, quod ipsi debetur. His accedit dicta n. 131.

155. Quares, utrum is, qui Societatem

quandam iniens operas suas ad ejus expectationem obligavit, licet posse aliam adiuvare Societatem inire, statque operas eidem impendere? Reip. Littere hoc fieri, quovis itud quis praefare potest abique praejudicio prioris Societatis: alias feci. Ita Bonacina, ubi supra, p. 1. n. 4. post Molinam dyp. 419. Rébellum lib. 10. q. 2. nn. 8. & alios communiter. Ratio prioris partis est: quia tunc nullam facit injuriam focus prioris Societatis, neque violat pactum cum eidem intum: & centetur enim iolum priori Societati obligatio, quatenus opus est, ne Societas, dannum patiatur: alioquin, si ultra nihil agere licet, potius preberetur causa ostiandi.

156. Altera pars de se patet. Quia iniens secundam Societatem cum praejudicio prioris, ageret contra iustum Societatis contractum cum priori iam intum: unde non solum peccaret, sed etiam teneretur ad restituitionem omnium dannorum, si que exinde locis prioris Societatis obveniant: faceret enim contra iustitiam, non servando pacta ipsiis promissa cum eisdem praejudicio. Scit a pari famulus, qui ab uno domino conductus fuit, alterius domini negotio se immiscere non potest cum praejudicio prioris: alioquin teneretur huic ad restituitionem danni illati, cum ex vi contractus conductionis tenetur huic fideliter deservire, omeque dannum ipsum, quantum potest, avertire.

DISTINCTIO XIV.

De Impedimentis Matrimonii.

QUESTIO I.

A quo possunt statui Impedimenta Matrimonii.

SUMMARIUM.

3. Impedimenta matrimonii alia impedientia, alia dirimentia.
2. Datur in Ecclesia potestas, eadem constituerendi.
3. Cui endere potestas competet?
4. An etiam Episcopi?
5. Princeps secularis, an possit statuere impedimenta dirimentia matrimonii pro fidibus fideliis?

6. Et cur non?

7. Quid respectu subditorum infidelium?

1. **I**mpedimenta Matrimonii generant sensu illa, que obstant, seu impeditunt, ne matrimonium rite celebretur. Horum duo sunt genera, alia mere impedientia, alia dirimentia. **I**mpedimenta mere impedientia dicuntur illa, que quidem matrimonium cum ipsis contractum non redditur, ac nullum, prohibet tamen contrahendum. Unde statute tali impedimento matrimonium licet, & abque peccato non potest contrahi, bene tamen valide. Impedimenta dirimentia sunt, que non solum obstant, ne licite contrahatur matrimonium,

QUEST. I. A quo possunt statui Impedimenta Matrimonii. 675

nihil, sed exame, valide: arque ideo matrimonium cum hujusmodi impedimento contractum, est omnino nullum, ac iritatum.

2. CONCL. I. Datur in Ecclesia DEI potestis constituerendi impedimenta, sive impedientia, sive etiam dirimentia matrimonii. Ita omnes Catholici: effe definitum novissime in Concilio Trid. ss. 24. cap. 4. ibi: Si quis dixerit, Ecclesiam non posse constitutare impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituerendi errora, anathema sit. Idem patet ex perpetua praxi, ac uia Ecclesie, quamvis ad hoc, ut Ecclesia statuat novum impedimentum matrimonii, requiratur gravis & iusta causa, qualis jam repenter in omnibus iis, que de facto sunt constituta.

3. CONCL. II. Hac potestis statuendi impedimenta matrimonii convenit non locum legitimo Concilio Generali, quod Ecclesiam universalem in suis Capitibus congregata representat: sed etiam summum Pontifici, ut potest est Caput visibile totius Ecclesiae Militantis, habetque ex speciali privilegio Christi potestem ligandi, atque tollendi super terram, Matth. 16.

4. CONCL. III. Episcopi non possunt de facto in suis Diocesibus statuere impedimenta dirimentia matrimonii. Ita Sanchez. 1. 7. de Matrim. dyp. 1. n. 9. cum aliis. Patet id ex generali Ecclesie constitutio, qua haec potestis Summo Pontifici est reservata.

5. CONCL. IV. De facto nullus Princeps secularis potest suis subditis fideliis eismodi impedimenta matrimonii statuere. Ita certa, & communis. Ratio est: quia quamvis id possit Princeps secularis facere respectu suorum subditorum, quantum vel si uis officii: de facto tamen hangs potestem, utpote materialem spiritualem Sacramentorum concementem, Ecclesia & Papa sibi reservatur. Quoniam Concilium Tridi. ss. 24. cap. 12. generaliter definit, causas matrimoniales (ad quas unicus pertinet) spectare ad forum Ecclesie, his verbis: *Siquis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad judicium Ecclesiasticum, anathema sit.*

6. Porro haec reservatio satis congruenter, & rationabiliter est facta per Ecclesiam, eo quod contractus matrimonialis Fideleum fit auctoritate elevatus ad esse superlatum Sacramentum; ac proinde deducatur, ut tunc Sacramenti dispositio, ac Iudicium circallud ad Princeps secularis pertineat. Ha si-

QUESTIO II.

Qua sunt Impedimenta mere Impedientia Matrimonii.

SUMMARIUM.

8. Impedimenta mere impeditia matrimonii de iure antiquo, que?

9. Catechismus, quid?

10. Non amplius viget haec impedimentum.

11. Crivina, quo olim impeditabant matrimonium contrahendum?

12. Ea nos amplius impeditunt.

Quae impedimenta mere impeditia nunc sint in usu?

13. Tempus sacramentum, & quale hoc sit?

An tunc licet contrahere abque solemnitatibus?

(a) Dist. 12. n. 2.

14. Ecclesia uicitum, & quod?

15. Uerbum, & quale.

16. Varum solemne est impedimentum dirimenti.

17. Contrahens cum uoto simplici Castitatis, an precet, ne petere possit debitum?

18. Quid, si cum ipso dispensatur?

(b) De hoc Tr. 6. Dist. 3. n. 48.

19. An peccet reddendo?

20. Preterim prima vice.

21. Quid de uxore non nubere, vel SS. Ordines fulcire? Aut ingredi Religionem?

22. Impedimenta Matrimonii non dirimentia, sed mere impeditia, spectato

Jure

Jure antiquo plura fuerunt, frequentibus versiculis communiter comprehensa:

Ecclesia vetitum, nec non tempus sacerdotium;

Atque Catechismus, Crimen, Sponsalia,

Votum

Impedimenta fieri, permittunt iuncta tene-

ri.

9. Per *Catechismum* intelligitur cognitio quadam spirituali imperfectorum, olim ex eo erat, quod quamvis quis prolem jam ante iuravimus baptizatum de facie fuisse non levavit, tamen *Catechismus* per quadam interrogations Sacerdotum baptizantis, ac responses Patrum fieri folito, & aliis confectis solemnem Baptismi ceremoniam singularem affilabat. Verum hujusmodi Impedimentum, quandam inter certas personas impediens Matrimonium contrahendum, sed non dirimens contractum (arg. c. *Contraf. de Cognat. spirit. &c. Per Catechismum, eod. m.*) non amplius viget: sed fuit sublatum per Concilium Trid. *diff. 24. exp. 2.* de *Reform. Mar. acnotat Sanchez l. 7. de Mar. diff. 10. num. 12.* citans communem.

10. Exterum per *Crimen*, intelliguntur varia crimina, quorum Authoribus de Jure Canonico antiquis in penam commissari celeris injunctum fuit, ut abique spe matrimonii remanerent: sicut crimini illa erant Impedimenta impedienda matrimonii. Et hec a *Glossa a. 2. de pan. & remissione.* comprehenduntur illis vulgatis versiculis:

Ineptus: Raptus sponsata: Mors mulieris:

Suscepimus propria prolis: Mors Presbyte-

ris: Vel si penitus solemniter: aut Monia-

Acipias: prohibitas hac conjugium facian-

dum.

11. Nunc tamen haec criminum impedimenta per consuetudinem contrariam, & longavimus, videntur tabula, nec amplius, est in usu: unde cum & impedimentum *Catechismi* ulterius non subsistat, omnia impedimenta moderno adiuste tempore impedientia Matrimonium, apte hoc unico versiculo concluduntur.

Sacrum Tempus, vetitum, Sponsalia,

Votum.

12. Primum igitur Impedimentum mere impediens Matrimonium, est *Tempus sacra-*

m, i.e. forisatum; quale juxta antiquos Ca-

nones longus erat, sed juxta Ius novum,

& praeceptum Concilii Trid. *diff. 24. c. 10.*

de Reform. Mar. 25. est ab Adventu usque ad diem Epiphaniae, & a Feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis inclusivam. Verutamen Iceniendum, hoc praepro sollem probibet solemnitates nuptiarum, id est, solemnem earum Benedictionem; item solemnem traductionem sponsi in dominum sponsi, qualis fieri solet per convivia, & alia vana latitudo signa. Porro dictarum Feriarum tempore licitura esse Matrimonium contrahere coram Parochio, ac teftibus, absque prædictis solemnitatibus superius, (a) jara dictum est, & latius probat Sanchez *lib. 7. diff. 7.* citans alias.

13. Secundum Impedimentum Matrimonii mere impediens, est *Ecclesia vetitum.* Et per hoc intelligitur generalis, vel particularis prohibitus Ecclesie, aut Episcopi, vel Parochi matrimonium prohibiens facta ex iusta & rationabilis causa: v.g. ut non contrahatur Matrimonium ante premissas trias denuntiationes, vel ut certe persone non contrahant, donec confiteri nullum inter eas intercedere impedimentum; aut si prohibetur contrahiri Matrimonium tali die, ob aliquis fetti venerationem, vel hujusmodi.

14. Tertium Impedimentum mere impediens Matrimonium contrahendum, sunt *Sponsalia* prius cum alia persona valide contracta. Qui enim sponsalis cum aliqua persona valide contraxis, tenetur sub mortali (iusti iusta causa subfe diffidendi sponsalis) eandem dicere: quamvis si aliam ducat, ipsam Matrimonium sic contractum fit validum. Sed de *Sponsalibus* plus *quaest.*

15. Quartum Impedimentum mere impediens, est *Votum.* Porro nomine Voti in præposito intelliguntur Votum simplex *Castitatis*, item Votum simplex ingrediende Religionis, afflimenti Ordinem faciem, non insundi conjugium; item & Juramentum de his rebus factum. Ratio est: quia hujusmodi Vota simplicia, vel juramenta fune observanda: unde quia directe adverlant statui Matrimonii, id impedire contrahendum: non tamen dirimunt contractum, cum hoc nullo Iure expressum reperitur. Hinc cum tali Voto simplici valide quidem contrahit matrimonium, sed non licet.

16. Nonceterum addatur, *Votum simplex.* Si quidem Votum solemnem *Castitatis*, id est, illud, quod solemnizatur per suceptionem Ordinis faciei, aut Professionem cuiuspiam Religionis ab Ecclesia approbat, est Impe-

dimentum dirimens Matrimonii, ut dicitur *interius Quæst. IV. §. VII.*

17. Quæres I. An cum Voto simplici Castitatis contrahens Matrimonium possit petere, vel redire debet? *Repl. I.* Qui Voto simplici *Castitatis* perpetua obstrictus (idem de tali *Matrimonio*) Matrimonium contrahit, non solum peccat mortaliter contrahendo cum intentione illud consummari, sed etiam privatus existit ure reddendo (aliquin enim facret sibi Votum suum obseruari impossible, cuius observandi liberam ante posse habuerat) posita tamen semel consummatione ipsius matrimonii, licet culpabilis, potest exinde & redire, & petere debitum: donec vel conjugi mortiente, vel consentiente, aut adulterante, possit Religionem libere ingredi, siue suum Votum adimplere. Herinex *diff. 6. de Mar. n. 17.* & alii.

QUAESTIO III.

De *Sponsalibus*, corumque Obligatione, & Dissolucione.

SUMMARIUM.

22. *Sponsalia*, unde sic dicta?
Sumuntur improprie, & proprie, quomo-
do?

23. *Sponsalia* quid?

24. Declinatur verum definitio.

25. Quid de promissione matrimonii non mu-
tua?

26. Quæntur conditiones *Sponsaliorum.*

I. II. III.

(c) Juxta dicta *Tract. 8. Diff. 1. n. 13.*

27. Habens votum simplex *Castitatis*, vel

Sponsalia priora, an valide contra-
hat *Sponsalia*?

28. Quid de habentem impedimentum tempo-
rali?

29. IV. *Conditione Sponsaliorum.*

(d) Juxta dicta *Tract. 8. Diff. 1. n. 6.*

7. & 13.

30. Ad valorem *sponsaliorum* requiratur

presentia Parochi, & testium:

31. Sponsitas inter matrimonium clandesti-
num, & *Sponsalia*.

32. *Sponsalia* justis de causis possunt disso-

ci.

33. I. Murus contrahendum consenserit.

34. II. Per ingressum Religionis:

35. Et quid, si Professio non sequatur?

36. Per votum simplex *Castitatis*, vel susci-

piende

V 3